

TOPLUM

HAFTALIK SIYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

26 Ocak 1973
sayı: 41
250 kuruş

Ey Türk Gençliği

BİRİNCİ VAZİFEN, TÜRK İSTİKLÂLİNİ, TÜRK CUMHURİYETİNİ İLELEBET MUHAFAZA VE MÜDAFAA ETMEKTİR. MEVCUDİYETİNİN VE İSTİKBALİNİN YEGÂNE TEMELİ BUDUR. BU TEMEL SENİN, EN KIYMETLİ HAZİNENDİR. İSTİKBÂLDE DAHİ, SENİ BU HAZİNEDEN MAHRUM ETMEK İSTEYECEK DAHİLİ VE HARİCİ BEDHAHLARIN OLACAKTIR. BİR GÜN, İSTİKLÂL VE CUMHURİYETİNİ MÜDAFAA MECBURİYETİNE DÜŞERSEN, VAZİFEYE ATILMAK İÇİN, İÇİNDE BULUNACAĞIN VAZİYETİN İMKÂN VE ŞERAİTİNİ DÜŞÜNMEYECEKSİN! BU İMKÂN VE ŞERAİT ÇOK NAMÜSAİT BİR MAHİYETTE TEZAHÜR EDEBİLİR. İSTİKLÂL VE CUMHURİYETİNE KASTEDECEK DÜŞMANLAR, BÜTÜN DÜNYADA EMSÂLİ GÖRÜLMEMİŞ BİR GALİBİYETİN MÜMESSİLİ OLABİLİRLER. CEBREN VE HİLE İLE AZİZ VATANIN BÜTÜN KALELERİ ZABTEDİLMİŞ, BÜTÜN TERSANELERİNE GİRİLMİŞ, BÜTÜN ORDULARI DAĞITILMIŞ VE MEMLEKETİN HER KÖŞESİ BİLFİİL İŞGÂL EDİLMİŞ OLABİLİR. BÜTÜN BU ŞERAİTTEN DAHA ELİM VE DAHA VAHİM OLMAK ÜZERE, MEMLEKETİN DAHİLİNDE, İKTİDARA SAHİP OLANLAR GAFLET VE DALÂLET VE HATTÂ HİYANET İÇİNDE BULUNABİLİRLER. HATTÂ BU İKTİDAR SAHİPLERİ ŞAHSİ MENFAATLERİNİ MÜSTEVLİLERİN SİYASİ EMELLERİYLE TEVHİD EDEBİLİRLER. MİLLET FAKR-Ü ZARURET İÇİNDE HARAP VE BİTAP DÜŞMÜŞ OLABİLİR.

EY TÜRK İSTİKBÂLİNİN EVLÂDI!

İSTE, BU AHVAL VE ŞERAİT İÇİNDE DAHİ VAZİFEN, TÜRK İSTİKLAL VE CUMHURİYETİNİ KURTARMAKTIR. MUHTAÇ OLDUĞUN KUDRET, DAMARLARINDAKİ ASİL KANDA MEVCUTTUR.

K. Atatürk

gaflet ve dalâlet tartışması

Saygıdeğer Yönetmen,

«Toplum» Dergimizin 39. sayısında kapağa konu olan sorun çok önemli. Biliyorduk. Ayrıntılı haberlerinizle daha çok aydınlandık. Sonra, elde olmadan aşağıda ki şiir geldi aklıma ve biçimlendi kalemimde. Onu size gönderiyorum. Dergimizde yer bulur da yayınlanma olanağı sağlanır mı bilmem?

DUYUYORLAR, GÖRÜYÖRLAR, SUSUYORLAR.

Boyun eğmek kötülüğü
Ümitsiz,
Yorgun
Ve
Bitkin,
Biçimleniş bilincsizliğün.
Kuvvet göründüğü kadar yüce
Ve
Başkaldırış iyilikten yana
Doğruluğa,
Güzelliğe,
Özgürlüğe,
Bedenin süründüğü evrende
Bilinen uğruna kavga,
Gerçeğe tutkumuzun oluşturduğu
Prometheus'un çilesince.
Bağlamaz varlığı
Ve
Zincire vurulmuş düşünce,
Aç gözlü isteklerin bağımlılığı.
Gerinin güçleriyle son savaş.
Geçmişin gerisine gitmenin,
Geçmişin değiştirilmezliğini usunda
Duyamak,
Bilmek
Ve de
Yenilemek.
Yaşamamın düzensiz kaygılarında
Yazgıya başkaldırış,
Devrimcilik tutkusuyla yanmak
Özgürlük için.
Yazgı kölesinin kötülük ruhları
Karanlığın kapısından geçen
insanoğlu
Bilinçsiz evrenin
Bilinçsiz gücünü
Topluca yaşamak
Ve
Kaderi değiştiren akla
Yıkım gelmeden.
«Gören — Kör,
Duyan — Kötü,
Susan — Köle»
Kutsal ateşin tutuşturduğu akıl
Bilgisini,
Yükümlülüğünü duymak
Ve
Yaşamamak uğruna
Çağlar boyu çelişkiyi.
Varılmaya uzanan kavga,
Prometheus'un aşkına
Gören — Görmeli
Ve de

Duyan — Söylemeli,
Suskunluk denzinde yaşamak
bitmeli.

Selâmi Karaçam
(Muğla, Felsefe öğretmeni)

*

YOKTAN YONGA KOPAR MI?

«Hayat pahalılığı ile mücadele kanunu» önergesini verenler ve bu konuda tedbir alınmasını isteyenler, lütfen, isteklerinin halk yararına mı, yoksa bir avuç insanın milyarlara ulaşan imkânları sağlamaları yolunda onlara yeşil ışık tutmak için mi olduğunu kavuşturunsunlar.

Esnafın vereceği on, yirmi veya elli bin lira gibi küçük hava paralarının milletten çıktığı öne sürülüyor gerekçede.

Siz bu sorunu bu yoldan çözüme başlarsanız, sermaye sınıfının en gözde kişisel durumuna düşmeniz çok kolay olur.

Halk derken ne anlıyorsunuz?.. Türkiye'de halkın yüzde 80'i tarım işçiliğiyle geçindiğine göre, elli bin lira hava parası ödenen dükkânı bilemez, o düşündüğünüz mağazaların önünden geçerken başı döner halk çocuklarının. Adana'yı iyi bilirsiniz. 20 bin, 100 bin, 400 bin dönüm arazisi olanlar var orda. Onlar ve yakınları, hava parası ödenmiş dükkândan giysi alabilirler. Diğer yanda işçiler, lastik pabuç giyebilirler. Onların yaşadıkları köy, kent gibi yerlerde dükkân ıcarları 5 bine doğru yol aldı mı, kârına değil, kölesine çalışır artık. Eğer bizler Atatürkçü isek, Atatürk'ün tanımladığı bağımsızlığını kurtarmak için çalışan emek erbabı, zavallı bir halksak, 50-100 bin lira hava parası ödeyen mağazaya ulaşamayız. Ve yine Atatürkçü isek, bu hava parası ödenmesini görüp de göz yuman düzene karşı direnmeliyiz. Arının evini bizleyip, hazır işletme vergisi kanunu uy-

ulanırken, bir de milli korunma kanunuyla küçük esnafı ve halkı ezdirmeyiniz.

Sizin öneriniz sergici, arabacı, arkasız küçük esnafı ve kendi yağı ile kavrulabilen tüm kuruluşları yakacak, allahın topunatı. Ama vergisiz sanayi kuruluşları ve yabancı sermaye ortakçıları kazançlarının da vergisini ödemedi, «biz millet için çalışıyoruz, çünkü onların tüketim mallarını üretiyoruz. vergi vermeyiz» deyip yan gelip yatacaklar. Adamlar haklı. Sizin diliniz de hep onlardan yana kayıveriyor, ama bilerek, ama bilmeyecek. Amma, yoktan yonga kopar mı hiç?

Teşvik tedbirleri kanun tasarısı ile en büyük iş adamları vergi ödemeyecekler. Yatırımları da her yıl Bakanlar Kurulu karara bağlayacak. Milyarlara bakan işler, kullara bırakıldığı sürece, pazarlık sonucunu uyuşmaların karşısına çıkanlara karşı siyasal baskılar artacak demektir. Yabancı sermayeyi Teşvik Kanununu kimler istemiştir? Ve bu olanakların etrafında kimler dönmektedir?

Diğer yanda, bunalım bulutlarının kör dumanında sendeleyeyen bir milli ekonomi. Atatürk ilkelerinin savunucusu C.H.P., reformlar eleştirince de, «iktidara gelince beğendiğiniz şekli verirsiniz» cevabını verirler.

Sanayi üzerinden vergi kalkınca havada kaybolacak değil. Biliyoruz ki bir, «maddenin sakımı kanunu» vardır: «Dünyada hiçbirşey kaybolmaz, sadece şekil değiştirir.» İşte milyonluk kuruluşların ödemediği vergiler, en güçlü ağırlıkları ile köylü, işçi, esnaf ve küçük sanayi kuruluşlarının başına devlet kuşu olup konacaktır.

Sanki tüm pahalılık, hava parası ve yüksek ıcar ödeyenler tarafından kasten mi çıkarılıyor?

Bunu, bunalım bulutlarının karanlıklarında bunalanlar değil, yükü o yana yıkanlar yaratıyorlar.

Bir avuç insanın milyarlık sömürsü uğruna milyonlarca insan ezilirken, iş olsun diye önerge verilmemez, bence..

Temel çok derinlerde olan sorunlar, yüzeysel tedbirlerle çözümlenemez.

Nihat Erkan
(Anamur)

TOPLUMDA

HABERLER / YORUMLAR

BU
HAFTA

- Mehmed Kemal'in Politika ve Ötesi 11'inci sayfa: Ört ki ölem...
- 18 ve 19'uncu sayfalarda Arşiv, bu hafta da Nihat Erim'i konuk ederek, «hafıza-i beşerin nisyan ile malûl» olduğunu, ama arşivin asla yanılmadığını bir kere daha gösterdi.
- Orta sayfalarımızda, ilk bölümünü geçen hafta yayınladığımız, «Bir hükümet nasıl devrilir» başlıklı yazının ikinci ve son bölümü var.
- Ekonomi, 20 ve 21'inci sayfalarda. Ali Necati'nin «Toplum'da ekonomi» yazısı da 21'inci sayfamızda yer alıyor.
- 22 ve 23'üncü sayfalardaki «Ortadoğu raporu» nun konusu, petrol savaşları.
- Haber sayfalarında, Cumhurbaşkanı Sunay'ın bayram mesajı ve mesaja karşı CHP'nin tepkisi, Cumhurbaşkanlığı seçimi, bütçe, sıkı yönetimin uzatılması konuları var. Ankara'da sokakta kalan bir ilerici tiyatronun hikâyesi de haberlerimiz arasında.

Toplum'a göre

«Gaflet ve dalâlet..»

Yazan:

Turhan Erker

6 ve 7'nci sayfalarda

Mizah

25'inci sayfadan başlıyor:

**Hasan Hüseyin
Turhan Selçuk
Ferruh
Tonguç
Art Buchwald
Hüseyin Baş
Onat Kutlar**

Bütçe

Yazan:

MEHDI ZİT

● 12'nci sayfada

KÜÇÜK REFORM SÖZLÜĞÜ

31'inci sayfada

Kapak: FAHRİ KARAGÖZÜĞLÜ

TOPLUM

cuma günleri yayınlanır haftalık
siyasi haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik
Matbaacılık ve
Yayın Limited
Şirketi adına
Sahibi ve Genel
Yönetmen:
Turhan ERKER
●
Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü:
Abdullah Emre İleri

TEL: 18 07 59

YÖNETİM YERİ:
Meşrutiyet Caddesi
Hatay Sokak 10/15
Bakanlıklar — Ankara

HABERLEŞME:
Posta Kutusu 160
Ulus — ANKARA

TOPLUM Dergisinin bu sayısı, Vatan Matbaacılık A.Ş. tesislerinde dizilmiş, tertiplenmiş, basılmıştır. Kışgılar Emek Kışgıcılık'ta yapılmıştır. Dağıtım: Hür Dağıtım

ABONE

6 aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
Yurt dışı (Uçak) 190 TL.
Yurt dışı (Adi) 151 TL.
ABD (Uçak) 310 TL.

İLAN TARİFESİ

Arka kapak (renkli)	5.000 TL.	Arka kapak (siyah-beyaz)	4.000 TL.
Bütçe csa.	50 TL.	İç sayfalar	2.000 TL.

Sevgili TOPLUM

ru,

Son yıllarda en çok tekrarlanan sözcüklerden biri, hattâ belki de birincisi «Reform» sözcüğü. Toprak reformu, maden reformu, üniversite reformu, petrol reformu —ama ne reformlar!—, reform reformu derken, reformsuz yaşamaz hâle geldik. «Havasız ve susuz yaşamaz» derlerdi; susuz yaşamayı öğrendik, «havasız ve reformsuz yaşamaz» demeye başladık. «Reformlar yapılsın», «reformlar yapılacak», «reformlar bir an önce ele alınmalı», «reform takvimi», «reform aşağı, reform yukarı» —hiç yukarı çıktığı da yok ya!— sözleri arasında, en reformist bir yaşantıya kavuştuk.

İşte reformlarımızdan biri:

Vaktiyle «Atom bakkaliyesi», «Atom şarabı», «Atom berberi» v.b. tabelâlar türediğini gördüğümüz gibi, yakın bir gelecekte de, reform bakkaliyesi, reform kebab salonu, reform hırdavatçısı tabelâlarıyla karşılaşmak bizi şaşırtmamalı. Çünkü, ticaretin en önemli unsurlarından biri, reklâmdır. Ve sabahın gece yarısına; radyo dan gazetelere; en büyüğümüzden en küçüğümüze kadar reformdan başka bir söz ettiğimiz yok. Eh, bundan daha iyi reklâm da can sağlığı!...

Reform çalışmalarına bir katkıda bulunabilmek amacıyla TOPLUM da bu hafta, reformlarla ilgili bir çalışmayı yayımlıyor. Hüseyin Baş ve Onat Kutlar tarafından hazırlanan «Küçük Reform Sözlüğü»nü mizah sayfalarımızda bulacaksınız. Bu sözlük, sanırım, reform kültürünüzü oldukça arttıracaktır.

Saygılarımızla

Ülke Arman

Demokrasi

Sunay ve Ecevit

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'i «Demokrasinin temel kuralları ve demokratik özgürlüklerin kapsamı konusunda görüşümüz, Sayın Cumhurbaşkanından farklıdır» demeğe zorlayan şey, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın, Kurban Bayramı nedeniyle yayınlanan mesajında geçen «gaflet ve dalâlet içinde bulunanlar» deyimini oldu.

Aslında Ecevit'in, demokrasinin temel kuralları ve demokratik özgürlüklerin kapsamı konusundaki görüşleri bilinmiyor değildir. Özellikle Anayasada yapılmak istenen son değişiklikler üzerine, Çankaya Köşkünde düzenlenen toplantıda bu görüşlerin karşı görüşlerle ayrıştığı kesin çizgileriyle ortaya çıkmış ve hele Devlet Güvenlik Mahkemeleri konusu ele alındığında, görüş ayrılığının ne derece uzlaşmaz olduğu herkesçe kabul edilmiştir.

Ancak, toplantıların gizli olması herşeyin ortaya dökülmesini önüyor ve görüş ayrılığı kesin hatlarıyla ve ayrıntılarıyla kamuoyuna yansımaya olanağı bulamıyordu.

Yapılan resmî açıklamalardan anlaşılın, sadece, CHP'nin, Anayasada yapılmak istenen bazı değişikliklere, «demokrasinin temel kurallarına ve demokratik özgürlüklerin ruhuna aykırı düştüğü» gerekçesiyle karşı çıktığıdır. Son Çankaya toplantısında Devlet Güvenlik Mahkemelerinin sıkıyönetim dönemindeki görevi konusunda Ecevit ile hafif tertip bir tartışmanın çıktığı da sızan haberlerden öğrenilmiştir.

Güçlük CHP'den gelmiyor

Bu toplantıdan sonra meydana gelen olaylar ise CHP'nin, Devlet Güvenlik Mahkemesine yapılacak atamalar konusu ile, Sıkıyönetim Mahkemelerinin, sıkıyönetim kalktıktan sonra da devam etmesini sağlayacak Anayasa değişikliklerine taraftar olmadığı yolundaki tutumunda bir değişiklik yapma eğili-

minde bulunmadığını göstermektedir. Ancak CHP, bu konularda, üçer alternatifli yeni öneriler getirmiş, böylece, işleri çıkmaza sokmak niyetinde bulunmadığını göstermek istemiştir. CHP, aslında, Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulmasına karşı değildir; sadece, bu mahkemelerin olağanüstü koşullar ve yetkiler içinde görev yapmasını istememektedir. Onun istediği şudur: Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulur kurulmaz Sıkıyönetim Mahkemelerinin görevi sona ermeli ve bu mahkemelerin bakmakta olduğu dava dosyaları Devlet Güvenlik Mahkemelerine intikal etmelidir. Ayrıca, Güvenlik Mahkemelerine atanacak sivil yargıç adaylarını da hükümet seçmemelidir. Bu adayları Yüksek Hakimler ve Yüksek Savcılar Kurulu tesbit etmeli, atamalarını hükümet yapmalıdır.

Buna karşı çıkılınca, CHP, şöyle bir orta yol bulmuştur. Şu halde, atanacak yargıç ve savcı adaylarını, geçici bir süre için, hükümet tesbit etmeli, daha sonra bu iş, Yüksek Hakimler ve Yüksek Savcılar Kuruluna devredilmelidir.

Bulunan formül

Anlaşmazlık buradan çıkmıştır. Çankaya toplantısında partiler arasında görüş birliği sağlamakla görevlendirilmiş olan Millet Meclisi Başkanı, «tam mutabakat» sağlamamıştır. Bunun üzerine, partilerarası Komisyonca tesbit edilen Anayasa değişikliğine ilişkin maddeleri, yeter sayıda imza toplayabilmek amacıyla işleme koymayı düşünmüştür. Partiler mensup milletvekili ve senatörler, bu maddelerden dilediklerini imzalayacaklar, karşı çıktıklarını imzalamıyacaklardı. Yeter sayıda imza toplayan madde metinleri ise Millet Meclisi Anayasa Komisyonuna sunulacak, böylece, Anayasa değişikliği gerçekleştirilmeye çalışılacaktı. Ancak, Millet Meclisi Başkanının partilerden bir ricası vardı. Yeter sayıda imza toplayan madde metinlerinin

Ecevitçi!

Avrupa Konseyi Parlamentosunda Türkiye'nin durumu eleştirilmiş, «bir an önce kısıntısız demokrasiye geçilmesi ve seçimlerin yapılması» istenmiş.

Demek ki, bu Konsey de Ecevitçi!

CUMHURBAŞKANI SUNAY
Beklenmedik bir çıkış...

normal işlemle ilgili komisyonlardan ve genel kurullardan geçmesi parti gruplarının engellenmemeliydi. Partiler, bu maddelerden hangisini olumlu karşıyorlarsa veya karşılamıyorlarsa, görüşlerini anlatmalı; bu görüşleri tutanaklara geçirmek ve kamuoyuna yansıtma yetinmeliydiler.

Sunay'ın müdahalesi

İşte Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, olaya bu noktada müdahale etti, Kurban Bayramı nedeniyle yayınladığı mesajda, «Anayasa değişikliklerini çeşitli nedenlerle ve bahanelerle gerçekleştirtmemek veya geciktirmek» isteyenleri «gaflet ve dalâlet içinde» gösterdi.

Aslında, «gaflet ve dalâlet içinde bulunmak...» sözü, Atatürk'e ait bir sözdür ve bu yüzden ayrı bir ağırlık taşımaktadır. Atatürk, bu sözleri, «Gençliğe Hitabe»sinde kullanmış ve Cumhuriyeti emanet ettiği gençliğe, görevini hatırlatırken, «Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler» demiştir.

Sunay'ın sözkonusu mesajı, elbette, sadece Anayasa değişikliği konusunu kapsamıyordu. Mesajın giriş bölümünde, Kurban Bayramının bir «şefkat ve dayanışma sembolü» olduğu hatırlatıldıktan sonra, 12 Mart olayına yol açan ve «Cumhuriyeti uçurum kenarına» getiren anarşik eylemlere de değiniliyordu. Cumhurbaşkanı, «memleket satılarda umumî nefret uyandıran, bu arada sosyal ve ekonomik hayatımızda da olumsuz etkiler yaratan anarşik olaylar ve mem-

İketi kardeş kavgasına sürüklenme çabaları, asker ve sivil bütün vatanseverlerin güçbirliği, hükümetimizce alınan tedbirler sayesinde başarısızlığa uğratılmış ve sona erdirilmiştir» diyor; bununla birlikte, «şer kuvvetlerinin fesat ve mel'ânet ocağı»nın henüz tümüyle ve kesinlikle söndürülmüş olmadığına dikkati çekiyordu. Anayasa değişikliği konusuna bu girişten sonra yer verilmişti. Sunay, bu konudaki görüşünü şöyle belirtiyordu:

«— Seçim ortamına huzur içinde girebilebilmesi için âsaiyet ve güvenlik işleriyle ilgili tasarımların ve ekonomik ve sosyal hayatımızı yakından ilgilendiren tedbirlerin seçimlerden önce çıkarılmasında büyük yarar vardır. Geçirdiğimiz tecrübeler anayasamızda bazı boşlukların bulunduğunu, bazı yeni hükümlere ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Bunların doldurulması, düzeltilmesi gayret ve düşünceleri yerindedir, isabetlidir. Anayasanın tümünün değiştirilmesi veya elden geçirilmesi gibi bir lüzum ve zaruret yoktur. Temel hakların ve hürriyetlerin kısılması, daraltılması düşünülemez. Hiç kimsenin de buna kalkışacağı veya girişeceği söz konusu olamaz.

Hal böyle iken ve geçmiş tecrübelere ve görülen aksaklıklara rağmen, gerekli kanunların çıkmasını veya tedbirlerin alınmasını çeşitli nedenlerle, bahanelerle gerçekleştirtmemek veya geciktirmek için çaba gösterenlerin gaflet ve dalâlet içinde oldukları şüphesizdir.

Memleket, yüce meclislerin, içten ve dıştan bu gibilerin tertiplerini ve oyunlarını bozarak gerekli yasama çalışmalarını gerçekleştireceğini, 1973 mali yılı bütçe çalışmalarına ilâveten ele almış bulunduğu reform tasarımlarını, anayasa değişikliklerini kanunlaştıracağını güvenle beklemektedir.»

Ecevit'in tepkisi

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, mesajın bu bölümünde yer alan suçlamaların kendi partisini hedef aldığı inancı içinde idi. Gerçi, Anayasa değişikliklerinden, eski Demokratlara siyasi haklarının verilmesi konusunun geri bırakılmasına DP'nin de karşı çıktığı biliniyordu ve Cumhurbaşkanı'nın bu partiyi de hedef almış olabileceği sanılabiliyordu ama, mesajda, siyasi haklar konusundaki anlaşmazlık «gaflet ve dalâlet» kapsamına alınmamış, bu konuya ayrı bir yer verilmişti. Sunay, siyasi haklarla ilgili görüşlerini ayrı bir paragrafta şöyle ifade ediyordu:

«— Son günlerdeki gelişmeler; sırf insani duygularla ele alınan siyasi hakların iadesi konusunun, yurt çıkarları bakımından öncelik taşıyan bu işlerden sonra, halledilmesi gerektiğini teyit etmektedir. Esasen parlâmentoya da intikal etmiş olan bu konunun, insani düşünceyle mütalea edilerek, Cumhuriyetimizin 50. yıldönümü münasebetiyle ele alınması, bayramı kutlayacağımız Ekim ayında, o günlerin bir âtifi olarak tahakkuk ettirilmesi, gerek ortam, gerek anlam bakımından daha uygun ve isabetli olacak, büyük şenliklerle kutlayacağımız

BÜLENT ECEVİT
«Özgürlükleri savunacağız»

Cumhuriyet Bayramına bir ayrı özelliği kazandıracaktır. Bu itibarla, sağduyusuna her vesileyle güvenimizi belirlediğimiz yüce meclislerin, bu konuda en isabetli tutum içinde olacağını ummak vatandaşın hakkı olacaktır.»

CHP Genel Başkanı Ecevit, bu durumda, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın mesajına cevap vermek zorunluluğunu duymuştu. Ecevit şöyle diyordu:

«— Sayın Cumhurbaşkanı, Kurban Bayramı dolayısıyla yayınladıkları mesajın bir bölümünde, rejimle ilgili bazı anayasa ve yasa değişikliklerine karşı çıkanlar hakkında son derece ağır sözler söylemiştir. Onları «gaflet ve dalâlet» içinde, «tertîp ve oyun peşinde» göstermek istemiştir. Belirli anayasa ve yasa değişikliklerine karşı çıkan parti, CHP'dir. Onun için, Sayın Cumhurbaşkanı'nın bu konudaki ağır sözlerini üzüntüyle karşıladığımızı belirtmek zorundayım.»

CHP'nin titizliği

Ecevit'e göre, demokrasinin temel kuralları ve demokratik özgürlüklerin kapsamı konusunda CHP'nin görüşleri Cumhurbaşkanı'nın görüşlerinden büyük ölçüde ayrılıyordu. CHP, şiddet eylemlerine karşı ve bazı kimselerin veya toplulukların, kendi düşüncelerini zor kullanarak yayma eğilimlerine karşı etkili tedbirler alınmasına, müeyyideler getirilmesine hiç bir zaman karşı çıkmamıştı. Fakat, şiddet eylemlerini ve zorbalığı önlemek bahanesiyle, gerçek demokratik ülkelerin hiçbirinde eşine rastlanmayacak özgürlük kısıntılarına

“Lesse passe, lesse fer!”

- Orman Çiftliği'nin sütü mü? Aman efendim, berbat!
 - Orman Çiftliği'nin yağı mı? Bööö...
 - Sümerbank'ın kunduraları mı? Mantar, mantar!
 - Et-Balık Kurumu sucuğu mu? Peh...
- Yıllardır kafalarımız bu sözlerle yıkandı. Niçin?

Çünkü efendim, özel sektör, piyasayı tutmak istiyordu. Sütü de o satıyordu, yağı da, kundurayı da, sucuğu da... Kendi malına yer açmak için, elbette ki, tutunmuş malı karalıyacaktı.

Geçen gün gazetelerde bir haber deşdi gözümüze: Elâzığ'da, Hazer Ekmek Fabrikası işçilerinden biri, sözde, ekmek hamuruna cam kırıkları katıyormuş. Fabrikanın sahibi diyor ki: «Beni kıskanan rakiplerim, bu işiye para vererek bu işi yaptırmış olabilirler.» Tabii, tabii...

Sayın «Lesse passe, lesse fer»in yiyemeyeceği halt yoktur. Sümerbank'ı da dişler, Et-Balık'ı da... O da yetmedi mi, işte böyle, kendi kendini sokar. Akrep gibi!

Çünkü efendim: rekabet!
Ya, cam kırıklı ekmekleri kim yiyecek?
Penceresinde camı bulunmayanlar!

"Gaflet ve

TOPLUM'un, Cumhuriyet Bayramı günlerinde çıkan sayısı için önce, kapak kompozisyonu olarak, «Atatürk'ün gençliğe seslenişi» düşünülmüştü. Teknik nedenlerden dolayı koyamamıştık. Bazı dostların, sonradan, bu teknik olanaksızlığın belki de hayırlı olduğu yolunda düşünceler ileri sürdüğünü şimdi hatırlıyorum.

Bu anıyı, son yıllarda, Atatürk'ün adının çok geçtiği son yıllarda, Atatürk'ün sözlerinin, düşüncelerinin dikkatle kullanılır olduğunu kanıtlağığı için anlattım.

Oysa, «Atatürk'ün gençliğe seslenişi» ni (Büyük Öğüt'ü), tek parti dönemi Ulusal Eğitimi, gençlere ezberletirdi. Çünkü o dönemin yöneticileri, oldukça katı olan disiplinliklerini yalnız devrimlerin ve Cumhuriyet'in korunması için kullandılar. Atatürk'ün de söylevinde belirttiği gibi, Cumhuriyeti ancak, kafa sallayan, her şeye «evet» diyen insanların değil, bilinçli, imanlı, tuttuğunu koparan gençlerin koruyacağını bilirdiler. Gerçekçi oldukları için, ne kendilerinin dokunulmaz sanıldıkları, ne de yarattıkları büyük yapıtı her türlü tehlikenin üstünde görürlerdi. Türk bağımsızlığını ve Türk Cumhuriyetini korurken, gelecekte ortaya çıkarak, yurt içinde ve yurtdışında, ülkeyi bağımsızlığından ve Devletinden yoksun bırakmak isteyen kötücülere (bedhahlara), zorla ve hile ile yurdun her yanına girecek düşmanlara, gaflet (aymazlık), dalâlet (sapkınlık) ve hayınlık içinde bulunacak işbaşındakilere karşı gençliğin uyanık bulunmasını isterlerdi.

Gençlere, bağımsızlığı ve Cumhuriyeti korumak için verilen bu bilincin, bu gücün, aynı zamanda onlara kişilikleri için de gerekli olan yalnız bir karakter sağlanması amaçlanırdı. Ülkülere yönelmiş düşüncelerin eahipleri, kişisel davranışlarında ve ilişkilerinde de aynı ölçüleri kullanabilirlerdi. Dalkavukluktan, çıkarıcıktan, neme gerekçilikten uzak, olanak ve koşulların (imkân ve şeraitin) tutsağı olmayan, kendine güvenen, şerefli insanlar olarak...

★

Bu eğitimden nasıl bir sonuç alındığı, sonraları, bir iktidar «gaflet ve dalâlet» içine düşünce gördü. Türk gençliği, sonu 27 Mayıs'a varan çetin bir mücadele verdi.

CHP razı değildi ve olmayacaktı. Böyle kısıntılara karşı sonuna kadar mücadele etmeyi CHP, demokrasiye inancının ve Türk ulusuna saygısının bir gereği sayıyordu.

CHP Genel Başkanı şöyle diyor:

«Türk ulusunun oylarıyla beşimzediği 1961 anayasası yürürlüktedir. Yürürlükte bulunan anayasa da, bazı temel hak ve özgürlükleri ve demokratik hukuk devletini tahrip edecek değişiklikler yapılmak istenmektedir. Ayrıca, yürürlükteki anayasaya açıkça aykırı kanunlar çıkarılmaya çalışılmaktadır. CHP, bu türlü anayasa ve yasa değişikliklerini önlemeye uğraşırken, anayasayı ve demokrasiyi savunma ödevini yerine getirmiş olmaktadır.

Anayasa ve anayasal hak ve özgürlüklere sahip çıkarları, bunların zedelenmesine, tahrip edilmesine karşı demokratik kurallar içinde mücadele edenleri «gaflet ve dalâlet içinde» veya «tertîp ve oyun peşinde» göstermek kimsenin hakkı değildir.»

Sunay ile Ecevit arasındaki görüş ayrılıklarının böylesine sert ve «tarafaları üzecek» biçimde ortaya çıkmasının, merak uyandıran bir başka yönü daha vardır ki bu da, önümüzdeki Mart ayı içinde bir çözüme bağlanması gereken Cumhurbaşkanlığı seçimi sorununun bu tartışmadan etkilenip etkilenmeyeceği veya hangi ölçüler içinde etkileneceğidir. Şimdi, siyasî kulisin bir yeni yorum malzemesini de işte bu merak teskil etmektedir.

Önceleri, gençlere öğretmenlerinin ezberlettiği «Büyük Öğüt'ü, bu dönemde gençlere, «gaflet ve dalâlet» içine düşen iktidarla mücadele heyecanı ezberletti.

Olayların potasında pişen, daha bilinçli ve daha güçlü, hem de Atatürk'e daha çok yakışan bir kuşak yetişti.

27 Mayıs 1960'dan sonraki dönemde «gaflet ve dalâlet» içine düşenlere karşı da gençlik, gene Atatürk'ün sözleri ve düşünceleriyle ateşlenerek ve bilâlenerek savaştı.

İşte bu sırada, karşı güçler, gençliğin heyecanının asıl kaynağı olan ateşi söndürmeyi akıl ettiler. «Büyük Öğüt'e dil uzatılmıyacağını bilecek kadar kurnaz oldukları için, «Bursa Konuşması'nın, Atatürk'ün ölmediğini ortaya attılar. Oysa bu tartışma, ancak, «Büyük Öğüt» Atatürk'ün ağzından çıkmış olmasaydı yapılabiliirdi. Millet Kürsüsünde, CHP Genel Başkanı sıfatıyla, bu kadar açıkca dile getirdiği düşüncelerini, Atatürk'ün, özel bir konuşmasında böylece örneklen-direceği değildi. Buna Tarih bile tanık aramazdı. Ama, ortalığı toza dumana bulayanları, sağduyu ile, mantıkla doğruya inandırmak olanaksızdı. «Bursa Konuşması», bir suç belgesi durumuna sokulmağa kalkışıldı. Açıklamanın suçlandığını görenler, onun aslı olan «Büyük Öğüt'ü» de, bilerek - bilmeyerek, dikkatle ağza alırdular.

Bu kadar yeni yapı yapılıyor, birinin rölösütüsünde Büyük Öğüt'ü görüyor muyuz?

Elifinci yıl için bu kadar yayın yapılıyor, Büyük Öğüt'ü 36 milyon adet bastırmayı düşünen var mı?

Sayın Cumhurbaşkanımızın, Kurban Bayramı kutlamasında, Atatürk'ün, Büyük Öğüt'ünde kullandığı sözcüklere yer vermesiyle bu ihtiyatlılık ortadan kalkabilir ve Büyük Öğüt'ün dillerden düşürülmemesinin

C. Başkanlığı

Seçime ne kaldı?

Başbakan Ferit Melen, bayram tatilinden sonraki ilk çalışma günü Başbakanlığa geldiğinde, çıkarken kendisine Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili soru sorulacağından haberi yoktu. Gerçi, Cumhurbaşkanlığı seçimi konusu son günlerde basında da geniş ölçüde yer almağa ve «kulis»e dayanan haberlerin yansıtılmasından öteye gitmeyen haberlere konu olmağa başlamıştı ama, gazetecilerin, hemen o gün, konuyla ilgili sorularla kendisini konuşturmak isteyeceklerini hiç mi hiç tahmin etmiyordu. Bu yüzden, hazırlıksızdı. Hazırlıklı ol-

dalâlet,

gerekliliği birkez daha hatırlanabilir.

Büyük Öğüt'ü, bu düşünce ile, bu dönemi açmak için, TOPLUM'un kapağına aldık.

Yalnız, Atatürk'ün sözlerinin canlandırılması yetmiyor, O'nun düşüncelerinin de canlandırılması gerekli. Atatürk'ün sözlerine ölümsüzlük veren, evrensellik veren, o sözlerin içini dolduran kavramların yapısı ve o sözlerin yöneldiği amaçlardır.

Gaflet ve dalâlet sözleri, Atatürk'ün yönelttiği amaçlar dışında, günlük ilişkilerimiz dolayısıyla dile getirdiğimiz biçimde kullanılsalar bile, 1961 Anayasasını savunanların niteliği olamazlar.

1961 Anayasasını yapanlar gaflet ve dalâlet içinde değildiler ki, onu savunanlar gaflet ve dalâlet içinde olsunlar.

Çoğulcu demokraside, önerileri oylar değerlendirir. Sonu oya varacak bir önerinin de tartışmaya açılması şarttır. Her tartışmada da iki taraf vardır. İkisi de aynı derecede saygıya değerdir. İşe sondan başlanılıp, tartışmada taraflardan biri kaldırılırsa, bu yapı temelinden çöker. Tartışılmıyacak önerinin oynanmasına da gerek kalmaz.

Aslında, Türkiye'de bugünkü rejim tartışması, tarafların, ayrı çıkış noktaları seçmelerinden doğuyor.

Önce, içinde bulunduğumuz bunalımın nedeninin ne olduğunda birleşilmesi gerekmektedir. Gerçek neden bulunmadan, çare bulmak olanaksızdır.

Ön-yargıyla «suçlu, Anayasadır» denince, elbette ki, akan sular durur.

Ama, suç gerçekten Anayasada mıdır?

Yasalar canlı varlık olarak düşünülebilir mi?

Yasaları toplumlar canlı hale getirirler. Top-

lumsal bir kurum olan Devlete de bu canlılığı aktaracak kadamaları, yöneticilerdir.

İşte 1961 Anayasasının talihsizliği burada başlamaktadır.

Adamlar, konuşmayı bile iktidara geldikten sonra, güçlkle öğrendiler (fakat, elhak, iyi öğrendiler)!

Devlet yönetmek, ve hükümet etmek, konuşmak değildir ki, onu da bir-iki yıl içinde öğrenebilsinler. Hele, üstelik, öğrenmek niyetini de taşıyorlarsa; boylarına, kafalarına bakmadan, Anayasaya aykırı bir felsefe yaratmak çabasındaysalar; (güldürmeyin insanı Allah aşkınızla!), sayın Demirel'in, gidip, Yüksek Plânlama Kurulundan, yeni bir kültürün târifini istediğini bile hatırlarım. Zamanın zavallı Kültür Müsteşarı da kurdan ağzını açamamıştı.

Böylece, hem bilmeyen, hem de bilmediğini bilmeyenlerin beceriksizlikleri, yeteneksizlikleri, çıkarıcılarıyla birleşerek, Devletin başına gaile üstüne gaile açtı.

Şimdi kalkmış, Anayasa diyoruz.

İki yıldır Anayasa tartışması içinde yüzüyoruz. Bir kişi çıkıp da, yurtta huzuru, âsaiyeti sağlamak için alınması gereken tedbirlerden hangisinin alınmasına Anayasanın hangi maddesinin engel olduğunu söyleyebildi mi?

Öyleyse, niye uzatıyoruz tartışmayı?

Bir işçi, eline verilen âletle işini görmek zorundadır. Yeteneği yoksa, o işe girmez. Her işçinin yeteneğine göre âletlerin şurası burası değiştirilmez ki.. İkide bir yöneticinin yeteneğine ve amacına uysun diye Anayasa değiştirecek değiliz.

TURHAN ERKER

duğu zamanı ise gazeteciler pek iyi biliyorlardı. Böyle zamanlarda Başbakanlığın merdivenlerini ağır ağır iner, etrafına gülümser, böylece gazetecileri âdeta soru sormaya dâvet ederdi. Çoğu zaman neyin sorulacağını biliyormuş gibi, hemen cebinden yazılı bir kâğıt çıkarır ve gazetecilere ağır ağır okuyarak, onların hatasız not almalarını sağlardı. Genelkurmay Başkanının atama kararname beklediği günlerde de böyle olmuştu. O gün Bakanlar Kurulu toplantısından çıkarırken merdivenleri yine ağır ağır inmiş ve gazeteciler etrafında toplanıp soru sormağa hazırlanırken şöyle demişti:

«—Bir dakika müsaade ediniz. Herhalde, TRT muhabirinin bir sorusu olacak.»

Ve TRT muhabiri sorusunu yöneltmiş, Başbakan da, Genelkurmay Başkanlığı için henüz atama işleminin tamamlanmadığını, ancak, bu göreve kimin getirileceği yolundaki temayülün belli olduğunu açıklamıştı. Daha doğrusu, bunu açıklayan yazılı metni okumuştur.

Bir başka temayül

Kurban Bayramı tatilinden sonraki ilk çalışma günü Başbakan Melen Başbakanlıktan ayrılırken, bu defa bir başka «temayülden» söz eden gazetecilerle karşılaştı. Gazeteciler sordular:

«—Efendim, Cumhurbaşkanlığı Sunay'ın görev süresinin uzatılması için bir temayül belirlediği ve bunun size de intikal ettirildiği söyleniyor. Bu konuda bir açıklama yapar mısınız?»

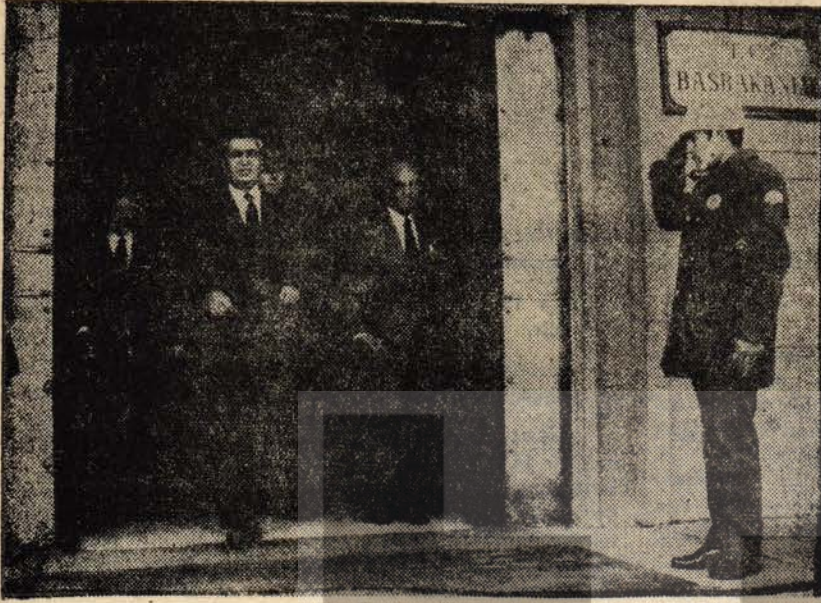
Başbakan, soruyu gülerek karşıladı.

«— Acele etmeyin, daha önümüzde çok günler var» dedi.

Havasından, konuşmak istemediği gibi bir anlam çıkartmak gücü. Zira, Melen'i yakından tanıyan gazeteciler, hoşuna gitmeyen sorularla karşılaştığı zaman nasıl davrandığını pek iyi biliyorlardı. Bu defa elini havaya kaldırıp, «sonra.. sonra..» dememiş ve hızla otomobile binip uzaklaşmamıştı. Demek ki, sıkıştırılsa, birşeyler söyleyecekti.

Gazeteciler sorularını devam ettirmek isterlerken, kendileri bir soruyla karşı karşıya geldiler. Melen,

«— Nerede belirmiş bu temayül?» diye sordu.

MELEN BAŞBAKANLIĞIN KAPISINDA: Hazırlıklı mı, hazırlıksız mı?

«— Siz daha iyi bilirsiniz.» cevabını alınca da kahkaha ile güldü.

Bu arada, «siz duyduğunuza göre..» diye başladığı cümleyi de yarıda kesmeyi tercih etti.»

Gazeteciler, «Sunay'ın görev süresinin uzatılması gibi bir temayül belirmişse, bunun, yeni bir Anayasa değişikliği gerektireceğini» hatılatınca, Başbakan,

«— Cumhurbaşkanını seçmek de, görev süresini uzatmak da Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevidir» demekle yetindi ve otomobile binip uzaklaştı.

Basın ne diyor?

Ertesi günkü gazeteler, Başbakanın bu sözlerine geniş yer verdiler. Bu arada bir gazete de Sunay'ın görev süresinin uzatılması meselesinin Millet Meclisi Başkanına intikal ettirildiğini, Başkanın da bu temayülün gereğini yerine getirmek için partiler liderleriyle resmi olmayan görüşmeler yapacağını haber veriyordu. Ne var ki, bu haberin ömrü uzun olmadı ve Millet Meclisi Başkanı Sabit Osman Avcı, haberin yayınlandığı gün yaptığı açıklamada «Parti liderleriyle böyle bir temas yok, böyle bir görevim de yok» dedi.

Şu halde, Mart ayında Cumhurbaşkanlığına kim seçilecekti?

Son günlerin cevap bekleyen en önemli sorusu bu olmuştu. Bir yandan politika kulislerinde çeşitli söylentiler dolaşırken, bir yandan da gazeteler Cumhurbaşkanlığı seçimine ne kadar gün kaldığını belirterek, ortaya bir aday çıkmamış olmasının yarattığı boşluğu belirtiyorlardı.

Eski konu

Ashında Cumhurbaşkanlığı meselesi şu son günlerde ortaya çıkmış bir mesele değildir. Bu mesele, İnönü'nün CHP'den istifa etmesiyle birlikte ortaya çıkmış ve çeşitli yönlerde gelişmeler göstermiştir. İnönü, CHP'den istifa ettiği zaman, niyetinin, Cumhurbaşkanlığı seçimine katılmak olduğu ileri sürülmeğe başlanmıştır. Hele Cumhurbaşkanını Cevdet Sunay, Görev süresinin Mart ayında sona ereceğini ve görev süresinin uzatılması için de kimseye yetki vermediğini açıklayınca dikkatler tamamiyle İnönü üzerinde toplanmıştır. Tabii bu arada bazı kimseler de İnönü lehinde hava yapmağa çalışmışlardır. Bunlar -ki başlarında Sağlık Bakanı Dr. Kemal Demir vardır-, bir yandan İnönü'yü Cumhurbaşkanlığı seçimine hazır duruma getirebilme gayreti gösterirlerken, bir yandan da politika kulisinde bunun havasını yapmağa özeniyorlardı. Fakat, kısa zamanda edindikleri kanı, bunları hayal kırıklığına uğratmağa yetti. Zira, İnönü adı ne AP, ne de CHP çevrelerinde ilgi topluyordu. «Ah, İnönü bir Cumhurbaşkanlığı olsa!» diyenler ve bunun özlemi içinde kıvrananlar, sadece, CHP'den ayrılanlarla Kemal Satır'ın başkanlığında Cumhuriyetçi Partiyi kurduktan sonra Feyzioğlu'nun partisine kapılanmak için fırsat kollayanlardı. Tabii, bunların bir avuç gücü de, İnönü'yü Cumhurbaşkanı seçmeğe yetmiyordu:

Partiler ne diyorlar?

Cumhurbaşkanlığı seçimi için önemli olan, AP'nin ne düşündüğü

idi. Çünkü AP, Parlâmentoda en çok sandalyeye sahip parti idi ve bu partinin evet demediği bir adayın seçilmesi mümkün değildi. Politika kulisinde, AP'nin, Cumhurbaşkanlığı seçimi için bir Anayasa değişikliğinden yana olmadığı, ancak, bunun için bazı partilerin desteğine muhtaç bulunduğu söyleniyordu ama, bunun ne dereceye kadar gerçek olduğu bilinmiyordu. Bunun içindir ki, Başbakan Melen'den birkaç cümlelik açıklama alan gazeteciler, AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'e başvurular, onun görüşünü de almak istediler. Fakat Demirel, kendisiyle görüşen gazetecilere,

«— Bana bu konuda soru sormamış olun» demekle yetindi, bunun dışında tek kelime söylemedi.

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit de konuyla ilgili soruları cevapsız bırakmayı tercih etti ve her zamanki nezaketiyle, gazetecilere, «Biraz daha beklemelemlerini» salık verdi.

Politika kulisinde dolaşan bir başka söylenti de, Cumhurbaşkanlığı seçimi sorununun AP ve CHP Genel Başkanları arasında görüşme konusu olacağı yolunda idi. Bu yoldaki söylentilere göre, her iki partinin lideri, seçimler sorununu demokratik kurallara uygun biçimde çözüme bağlamak için biraraya gelmeğe niyetli idiler. Ancak, bu görüşmenin ne zaman ve hangi koşullar ortaya çıkınca gerçekleşebileceği yolunda tutarlı bir tahmin yapılamıyordu. Bununla beraber, Cumhurbaşkanını Cevdet Sunay'ın görev süresinin uzatılması yolunda belirlediği ileri sürülen temayülden her iki parti liderinin de haberi oldukları, ancak bu haberi kaynağından veya Hükümet çevrelerinden değil, bu çevrelere yakın olanlardan duydukları belirtiliyordu.

Haberin asıl kaynağı

Sunay'ın görev süresinin uzatılması konusu Genelkurmay Başkanı Orgeneral Faruk Gürler'in, Roma'ya hareket etmeden bir gün önce Başbakan Ferit Melen'i ziyaret etmesi üzerine yaygın hale geldi ve Cumhurbaşkanını Sunay'ın, bayram tatili nedeniyle İstanbul'da yaptığı temaslardan sonra da gazetelere yansınmağa başladı.

Orgeneral Gürler'in Başbakanı ziyareti, Sunay'ın görev süresinin iki yıl daha uzatılması yolunda beliren temayülü kendisine intikal ettirdiği şeklinde yorumlandı. Bu arada, Gürler'in, ziyaretten sonra basına verdiği demeçte «kendilerine, Silâhli Kuvvetlerin İhtiyacı bulunan konular hakkında da bilgi verdim» demesi, bu yorumları güç-

lendiren bir unsur olarak değerlendirildi.

Sunay'ın bayram tatili nedeniyle İstanbul'da yaptığı temaslar sırasında da durumun kendisine bildirildiği sanılıyordu. Sunay İstanbul'a hareket ettikten sonra, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celâl Kayacan, Yüksek Askerî Şûra üyesi Orgeneral Emin Alpkaya, Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı Korgeneral İrfan Özyayınlı, Deniz Kuvvetleri Kurmay Başkanı Koramiral Bülent Uluşu da İstanbul'a gitmişler ve Cumhurbaşkanının düzenlediği kutlama töreni ile öteki temaslara katılmışlardı. Bu arada Millet Meclisi Başkanı Sabit Osman Avcı da bayramı İstanbul'da geçirmişti. Görev süresinin uzatılması konusuna Avcı'nın adının karışması bu gezi nedeniyle oldu.

Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Semih Sancar İstanbul'a gitmemişti. Birinci Ordu Komutanı Orgeneral Faik Türün de bayramı Antalya'da geçirdiği için, Sunay'ın düzenlediği kutlama törenine katılmamıştı. Fakat, Orgeneral Türün, Sunay İstanbul'a giderken kendisini Bolu yakınlarında karşılamış ve İstanbul'a kadar birlikte olmuşlardı.

İşte bu temaslardan sonra Sunay'ın görev süresinin iki yıl daha uzatılması yolundaki haberler basında yer almağa başladı.

Bakalım Sunay, ne diyor?

Bugün için merak konusu olan şey, Cevdet Sunay'ın, görev süresinin uzatılmasına «evet» deyip demeyeceğidir. Zira kendisinin, görev süresinin uzatılmasından yana olmadığını, ancak Anayasada değişiklik yapılarak «arka arkaya iki defa seçilememe» hükmü kaldırıldığı takdirde aday olabileceğini yakınlarına ifade ettiği, politika kulislerinde ileri sürülen söylentiler arasındadır.

Sunay'ın Cumhurbaşkanlığına devam etmesi konusunda bir görüş birliğine varıldığı takdirde Anayasa da yeni bir değişiklik yapmak gerekecektir. Aksi takdirde, Cumhurbaşkanlığı seçimleri, normal koşullar altında cereyan etmiş olacaktır.

Sunay'ın görev başında kalması, yeniden seçilmek veya görev süresini uzatmak şeklinde olacağı için her iki şıkta da Anayasanın değişmesi gerekmektedir. Yeniden seçilmesi yoluna gidildiği takdirde, Anayasanın 95'inci maddesinde yer alan «arka arkaya iki defa seçilemeye» önleyen hükmün çıkarılması,

İNÖNÜ
Adaylığı tutmadı

görev süresinin uzatılmak istenmesi halinde de bunun bir geçici madde ile Anayasaya konulması yoluna gidilecektir.

Eğer Sunay üzerinde karar kılınırsa, Anayasa değişikliğinde acele edilmesi gerekeceğinden, konunun kısa zamanda ortaya çıkacağı sanılmaktadır. Başka bir aday üzerinde durulması halinde ise Anayasa değişikliği gerekmiyeceğinden, seçimin normal zamanı beklenecektir.

Sunay'ın görev süresi 28 Martta dolmaktadır. Anayasaya göre, seçimlerin, görev süresi dolmadan onbeş gün önce yapılması gerekmektedir. Bunun için de yeni Cumhurbaşkanının 13 Mart salı günü seçilmesi, Anayasa hükmüdür. 13 Martta seçilecek Cumhurbaşkanı, Türkiye Cumhuriyetinin altıncı Cumhurbaşkanı olacaktır. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana 13 defa Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmıştır. Şimdiye kadar yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin tarihi ve sonuçları şöyledir:

29 Ekim 1923: Atatürk. 1 Kasım 1927: Atatürk. 4 Mayıs 1931: Atatürk. 1 Mart 1935: Atatürk. 11 Kasım 1938: İnönü. 3 Nisan 1939: İnönü. 8 Mart 1943: İnönü. 5 Ağustos 1946: İnönü. 22 Mayıs 1950: Celâl Bayar. 14 Mayıs 1954: Celâl Bayar. 1 Kasım 1957: Celâl Bayar. 26 Ekim 1961: Cemal Gürsel. 28 Mart 1966: Cevdet Sunay.

«Demokrasimizin kaderi»

Cumhurbaşkanlığı seçimi üzerinde yapılan yorumlar ve çıkan haberler üzerine siyasi parti liderlerinden görüşünü ilk açıklayan ve tepki gösteren, DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyleti oldu. Bozbeyleti, bir yakınının cenaze töreninde bulunmak için İstanbul'a gitmişti. Bura-

da gazetecilerin, Cumhurbaşkanlığı seçimi sorununa ilişkin sorularını cevaplandırdı ve çıkarılan haberlere halkın geniş ilgi gösterdiğini, bu ilginin milletin demokratik düzenin vazgeçilmezliğine olan inancının açık bir delili olduğunu belirtti. Bozbeyleti'ye göre, 1973 yılının en önemli sorunu, Cumhurbaşkanı seçimiydi. Anarşik olaylar, Anayasa değişiklikleri ve hattâ hayat pahalılığı bile bu durum karşısında ikinci plana düşüyordu.

DP Genel Başkanı :

«— Cumhurbaşkanlığı için aday veya adaylar Meclis içinden mi olacak, yoksa Meclisler dışından bir zâtın senatör seçilmesi suretiyle mi? Süre uzatılması sözkonusu mudur? Partiler bu hususta ne düşünüyor? Devlet politikasını etkileyen çevrelerin düşünceleri nedir? Herkesin birbirine sorduğu hususlar bunlardır. Cumhurbaşkanını seçerken, TBMM, kendi istediğini mi seçecektir? Yoksa istenileni mi seçecektir? Vatandaş zihninde beliren asıl önemli soru, budur. Bu soru ve cevabı, demokrasimizin kaderiyle ilgilidir. Cumhuriyet Anayasası, bütün hükümleriyle yürürlüktedir. Ve TBMM, tam yetkiyle görevine devam etmektedir. Şahıs ve organ olarak hepimizin görev, yetki ve sorumluluğumuzun kaynağı, Anayasadır» dedi.

DP Genel Başkanına göre, «câri durum», «yaşanan şartlar» ve «duyulan endişeler» şeklinde siyasî lügatçemize giren yeni kavramların Anayasadan önce geldiği kaygusunun vatandaş zihninde yerleşmesine imkân verilmemelidir. «Anayasamızın üstünlüğü esastır. Millî vicdanın sesine kulak verilmelidir».

Meclis Başkanının telâşi

Bozbeyleti bu açıklamasını yapmadan bir gün önce de Başbakan Ferit Melen, Millet Meclisi Başkanı Sabit Osman Avcı'yı ziyaret ederek, kendisiyle yarım saat süren bir yeni görüşme yapmıştı. AP çevrelerinden sızan haberlere göre, Avcı, Melen'in kendisiyle görüşmek için randevu talebinde bulunması üzerine oldukça telâşlanmış, bunun Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda belirttiği ifade edilen eğilimle ilgili olması ihtimali karşısında nasıl vaziyet alması gerektiğini tesbite koyulmuştu. Söylenilenlere bakılırsa, Başbakan bu yolda bir teklifle geldiği takdirde, bunun kendi görev çerçevesinde olmadığını söyleyecek, böylece işin içinden sıyrılmak isteyecekti.

Görüşmeden sonra Melen ve Avcı, ayrı ayrı açıklama yaparak, ara-

27 Mayıs'tan ne kaldı ki !..

Bir süredenberi siyasal hayatımızın önde gelen bir konusu var: Eski Demokratların siyasal haklarının iadesi.

Eski Demokratların siyasal haklarının geri verilmesi, kamuoyuna «siyasal aff» adı altında sunuluyor ve «affın insanî bir yönü olduğu» söylenecek, siyasal hakların iadesi, insancıl bir düşüncenin sonucu olarak gösterilmek isteniyor.

Af elbette insancıl bir düşüncenin sonucudur ve bu yönüyle affa karşı çıkmak çok zordur.

Ama hangi affa? Şu ya da bu nedenle özgürlüklerini kaybetmiş, cezaevlerinde yatmakta olan yurttaşlarımıza Cumhuriyetin ellinci yılında sağlanacak bir affı istememek için insanın, yüreğinden bütün iyi düşünceleri atıp, onların yerine, kin ve intikam duygularını doldurmuş olması gerekir.

Eski Demokratların affı ise, bundan yıllarca önce gerçekleştirilmiş, cezaevlerinin kapıları açılmış ve bu kişiler, özgürlüklerine, ailelerine, işlerine kavuşmuşlardır. Çok da iyi olmuştur.

Şimdi, eski Demokratlara verilmek istenen, af değil, onların, yeni-den seçilme haklarına sahip olmaları ve Parlamente'ye girmeleridir.

Eski Demokratlardan büyük bir kısmı şu anda ya ticaret yapmakta, ya da bankaların, şirketlerin idare meclislerinde yüksek ücretlerle üyelik sıfatını kazanmış bulunmaktadır. Yani, hallerinden memnundurlar.

Buna rağmen, sanki ülkenin bütün sorunlarını çözmüş, sanki insanlık duygularımızın bütün gereklerini yerine getirmişiz de, önümüzde sadece eski Demokratların Parlamente'ye girememelerinin üzüntüsü kalmış gibi, bir gürültüdür koparıyor!

Siyasî hakların iadesi için şu anda önerilen tarih, Cumhuriyetin 50'nci yıldönümü. Bâri işi o kadar uzatmayalım da, 27 Mayıs'ın 13'üncü yıldönümüne yetistirelim!

Eh, ondan sonra da zaten 27 Mayıs'ı kutlamaya gerek kalmaz!

SÜLEYMAN DEMİREL

«Sessiz ve derinden» hazırlık

arında, Cumhurbaşkanlığı seçimi-ne ilişkin bir görüşme geçmediğini belirttiler. Bunun böyle olduğu, biraz da, Sabit Osman Avcı'nın pek rahat hareket etmesinden anlaşılı-yordu.

AP ne düşünüyor?

Süleyman Demirel ise, Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda kim-senin demec ve önerge vermemesi için, Partisi içinde bir geçici yasak ilân etmişti. AP Genel Başkanı, ge-çen haftanın ortalarında toplanan Genel İdare Kurulunda şöyle diyor-du:

«— Bütün arkadaşlardan çok önemli bir ricam var. Mart ayının ilk yarısına kadar lütfen hiçbir ar-kadaş, Cumhurbaşkanlığı seçimi ko-nusunda gazetelere demec vermesin veya Parlamente'de herhangi bir faaliyette bulunmasın. Grup yöneti-cisi arkadaşlarımdan, bu ricamın herkese ulaştırılmasına yardımcı olmalarını istiyorum.»

AP'den kimse, bu konuda tek söz söylemeyecekti. Bunun nedeni, işlerin bozulması ihtimali idi. Çün-kü, AP yöneticileri, Sunay'ın görev süresinin uzatılmasına da, yedi yıl için yeniden seçilmesi konusunda da bir Anayasa değişikliğine taraf-tar değiştiler. Bunun Sunay'ın kişi-liği ile ilgili olmadığını söylüyorlar; sadece Anayasanın getirdiği prensip-lerde fazla değişiklik yapılmasına taraftar olmadıklarını belirtiyorlardı. Bir AP'li, şöyle diyordu:

«— Anayasamız, Cumhurbaşka-nımın görev süresini kesin çizgilerle belirlemiştir. Sayın Cumhurbaşka-nından da süresinin uzatılması ko-nusunda herhangi bir talep gelme-miştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi,

si, kimsenin tesiri altında kalma-dan, kendi hür iradesiyle, 13 Mart'ta yeni cumhurbaşkanını seçecektir. Bunun dışındaki yorumlar halkımı-zın zihnini kurcalamaktan ve hava-yı bulandırmaktan öteye gidemez.»

AP'de bu gelişmeler olurken, Başbakan Ferit Melen de Bakanlar Kurulunun son toplantısında Su-nay'ın görev süresinin uzatılması konusunda ortaya çıkan eğilimi an-

latıyor ve bu konuda partiler lider-leriyle bir görüşme yapmak niye-tinde olduğunu açıklıyordu.

Başbakan, bu görüşmeyi en kı-sa zamanda gerçekleştirmek ve söz-konusu eğilimi onlara intikal ettir-mek istediğini de belirtiyordu

Sunay'ın görev süresinin uzatılı-p uzatılmayacağı veya tekrar Cumhurbaşkanlığı seçilmesini önle-yen Anayasa hükmünün değiştirilip değiştirilmeyeceği, Melen'in, parti-ler liderleriyle yapacağı görüşmeler-den sonra belli olacaktır.

Hangisi?

Adalet Bakanı Fehmi Alpaslan diyor ki: «Basın Kanunu de-ği-şikliğini Anayasa zorluyor.»

Biz de Anayasayı, «ağız var dili yok, yemez içmez bir al-lahın kulu» sanırdık; demek ki, zorlayabiliyor!

Peki ama, Sayın Bakan, aca-ba hangi Anayasa? 61 mi, 71 mi, 72 mi, 73 mü? Hani, ona gö-re anıyalım, ne yana gideceği-mizi...

Bütçe

Değirmenin suyu

T BMM Karma Bütçe Komisyo-nu, 1973 malî yılı Bütçe tasarı-sı üzerindeki çalışmalarını geçen haftanın ortasında tamamladı ve tasarıyı Cumhuriyet Senatosuna sevketti. Komisyon, Hükümetin 61 milyar 967 milyon 374 bin 256 lira olarak düzenlediği Bütçe tasarısına 1 milyar 41 milyon 733 bin 360 lira daha eklemiştir. Böylece, 1973 Bütçe-

Ört ki ölem ...

A damın partisi tattara tittiri... Seçimlere girer, oy alamaz... Mecliste, ancak bir grup teşkil edecek kadar milletvekili vardır... Siyaset piyasasında kredisi sıfırdır, hiç bir bonosu itibar görmemez... Ama eline fırsat geçip de, bir yerlerde konuşma olanağı buldu mu, «Vatan, millet, Sakarya...» der, durur.

Dahası vardır, sözü uzatır: «Milletin çoğunluğu bunu istiyor.» der.

Adam konuşana bakmış, kızmış, «Ulan...» demiş, «burnum nerde, Selanik nerde? Buna dönüp başını getiriyor insanın:

«Ulan, millet nerde, sen neredesin?»
Bir hikâye... Adam radyo dinlemiş... Biri çıkmış konuşmuş.

«Nereli bu?» demiş.

«Kayserili...»

İkincisi çıkmış konuşmuş:

«Nereli bu?»

«Kayserili...»

Üçüncüsü çıkmış, konuşmuş. Adamı sormuş:

«Nereli bu?»

«Kayserili...»

Çat etmiş, radyonu düğmesini kapatmış. Sakalını sıvazlamış.. Bakmış ki, sakalı var. «Berbere gidip bir tıraş olayım.» demiş. Komşu berberin dükkanında almış soluğu... Berbere, «Beni bir sinek kaydı tıraş et, usta!» demiş.

Sirtını aynaya dönmüş, yüzünü kapiya doğru çevirmiş. Berber, adamın bu halini görünce sorası imiş:

«Bey, niye yüzünü aynaya dönmüyorsun?»

Adam, berbere sertçe şu karşılığı varesi imiş:

«Sabahtan beri hep Kayserili lafı dinledim. Sabah sabah, bir de Kayserili yüzü görmek istemiyorum.»

Adam hem Kayserili imiş, hem de Kayseriliden sanmış.

«Vatan, millet Sakarya» sözü edenlerin hep Kayserili öğüdü aldıklarını biliyoruz. Kayserili öğüdü ile, râni dökme suyla değirmen bu kadar döner. Değirmenin kayserili öğüdü ile dönmediğini bunlardan başta herkes görüyor. Görüyor da, öyle bir çıkmaza sokuldu ki iş, «Baba, bir hırsız tuttum.» hikâyesine geldi. dayandı.

«Baba, bir hırsız tuttum.»

«Al, gel..»

«Gelmiyor.»

«Bırak, kendin gel.»

«Koyvermiyorum.»

Ne olacak sonu? Elbette bu çıkmazın da bir kuruluşu vardır. Her kendini rehber sanan, yolcuyla getirip çıkmaz sokağa salmaz ki!..

Ağa, hizmetkâre kızarmış, bağırarmış:

«Benim özgürlüğüm var mı?»

«Var ağam.»

«Senin özgürlüğün var mı?»

«Yok ağam.»

«Ulan, neden benim özgürlüğüm var da, senin yok?»

Hizmetkâr mırın kırın edermiş..

«Söyle ulan..»

Hizmetkâr kem küm edermiş..

«Söyle diyom.»

«Söyleyecem ama, darılmaca yok.»

«Korkma, söyle!»

«Sen özgürlüğü de kendine alınca, başkalarına özgürlük mü korsun? Özgürlük de senin tarlaların, bahçelerin, bağların, evlerin gibidir. Davalarının, ineklerin, sığırların gibidir. Karıların, çocukların, hısımların gibidir. Sen her şeyi alırsın, bize de böyle kem küm etmek kalır.»

Doğru söze ne denir? Ağa, susası imiş.

A damda fikir şinanay, nananay... Demokrasi anlayışı, gücüne omuz vermez... Bütün objektif değerler dizisini rafa kaldırmış... Tavşana kaç der, tazıyı bağlar... Niye koşmuyorsun diye de basar tazıya kırbaç... Ondan sonra da gelsin laf ebeliği:

«Yalanı özgürlük savaşması gibi gösterenlere değer vermeyiniz!..»
Vermiyelim bakalım.

Nasrettin Hoca bir köye gelse... Kış günü, yerler don... Köyün köpekleri, Hocanın üstüne salası... Hoca o yana eğilir, bir taş bulsun, bulamaz... Bu yana eğilir, bir taş bulsun, bulamaz... Taş bulamaz... Bulsun ki köpekler atsın.. Taşların hepsi donmuş... Soğuktan taşlar hep don... Hoca bir köpeklere bakar, bir taslara:

«Yahu..» der. «Bu ne biçim köy? Taşları bağlamışlar, köpekleri salmışlar..»

Ne yapısın Hoca? Her felâketin bir eğlenceli yanını bulacak, onu gösterecek... Felâket kendiliğinden gelmiyor. Böyle partisi şinanay, kendisi nanay olanlar felâketi getiriyorlar. Ondan sonra da, «Bu felâket bizimize nereden geldi?» diye bize soruyorlar. «Bu felâket, efendimizin yüzündendir...» de diyemiyoruz. Hoca gibi sabırla, «taşları bağlamışlar» gerekçesine sapanıyoruz.

Şair Mehmet Akif, kızdığımda, yakınlarına, «Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?... Şüheda fıskırarak, toprağı sıksan, şüheda!» dermiş.

Cennet vatanın uğruna feda olmak da şimdi bunların tekelinde... Şehit olup toprağa düşmek de bunların tekelinde... Baksanıza hem oy alamıyor, hem seçime gidemiyor, hem de «Milletin çoğunluğu bunu istiyor.» diye yaygarayı basıyor. Ne dersin böylelerine?

«Ört ki ölem...»

MEHMET KEMAL

Bütçe

— Söyle bakalım! Aile bütçesi ile Devlet bütçesi arasında ne fark vardır?

— İki de başlangıçta denktir ama, sonunda açık verirler.

— Başka?

— Devlet bütçesinde gelirleri istediğin kadar şişirebilirsin.

Fakat ev bütçesinde buna imkân yoktur.

— Neden?

— Örneğin ben, ayda 1587 lira 59 kuruş alırım. Bunu hiç bir ay 1587 lira 60 kuruş olarak ödemezler. Bu bakımdan gelir hanesini şişirmeme imkân yok. Fakat Devlet bütçesinde bunu rahatça yapabilirsin. Örneğin, masraflar şu kadar milyar, şu kadar milyon lira da, gelir o kadar değilse, kalemin senin elinde olduğuna göre, hemen gelirleri de aynı miktara yükseltebilirsin.

— Sonunda açık vermez mi?

— Açık vermiyen Devlet bütçesi, bütçe değildir zaten.

— Peki. Devlet bütçesi ile aile bütçesi arasında başka ne fark vardır?..

— Devlet bütçesinde, memurlara harcırah vermek, bütçenin yağması olur da, teşvik tedbirleri ve sanayicilere düşük faizli kredi verip, faiz miktarının kalan kısmının bütçe tarafından karşılanması, sanayileşmek olur.

— Başka?

— Devlet bütçesinde «iç borçlanma» vardır ama, aile bütçesinde yoktur ve olamaz. Örneğin, ben her ay bütçe yaparım. «Elime şu kadar para geçecek», derim. Bu, gelir hanesidir. Ondan sonra da başlarım masrafları saymaya: «şu kadar kira, bu kadar mutfak masrafı, şu kadar yol parası», derim. Bütçe denktir. Ama ben tam bütçeyi denk yaparım ki, sanki haber almış gibi, çocuklardan birinin pabucu boydan boya ayrılır. Bütçede bu iş için para yok, çocuğun ayağında ayakkabı yok, peki ne yaparsın?

— Ne yaparsın?

— Evin içinde de senden başkasında para yok. İşte bu durumda, gelsin. «Dış Borçlanma.»

— Peki, Devlet bütçesinde nasıl olur bu iş?

— Devletin pabucu yırtılmaz ama, bu memlekette pabucu yırtık olan pek çok insan vardır.

— Devlet, pabucu yırtık olanlara mı yardım eder?

— Yok canım!.. Yırtık pabuc yapanlara yardım eder. Bunun ismi de şimdi, sanayileşmek oldu. Senden alacak, benden alacak, iç borçlanma yapacak, dış borçlanma yapacak ve bazı kişilere verecek. Sanayi kurdurtacak.

— Bu bütçe tutar mı dersin?

— 46 milyar dış borç, 50 milyar iç borç, eder 96 milyar borç.

Bu durumda bütçe değil denk tutmak, dikiş bile tutturamaz!

— Eee...?

— Sonunda, döner bizim aile bütçesine. Başta da dediğim gibi, aile bütçesi ile Devlet bütçesi arasında, perişanlık bakımından fazla fark yoktur...

MEHDI ZIT

si, Komisyondan 62 milyar 209 milyon 147 bin 516 lira olarak geçmiş oluyordu.

Bütçe tasarısının tartışması sırasında üzerinde en çok durulan konu, Hükümetin ortaya koyduğu gelir tahminlerinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği olmuştu. Hükümet, bütçenin yatırımcı bir bütçe olduğunu söylüyor, fakat bu yatırımları gerçekleştirmek için gerekli ödenek konusunda Komisyon üyelerini

tatmin edemiyordu. Bunun için, Komisyon üyelerinin üzerinde durdukları konu, değirmenin suyunun nereden geleceği idi. Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı uzmanları, bu yıl vergi artışlarından 10 milyar lira fazla gelir elde edeceklerini söylüyorlardı ama, geçen yıllardaki tahsilatı dikkate alan üyeler, bu tahminin gerçekleşmesini mümkün görmediklerini ileri sürüyorlardı.

Komisyon Başkanı Kevni Nedimoğlu'nun da açıkladığı gibi, bu konuda Hükümet ile Komisyon üyeleri arasında bir anlaşma sağlanamamıştı. Nedimoğlu, şöyle diyordu:

«— Hükümet, ısrarla, gelir tahminlerinde yüzde yüz isabet olduğunu ifade etti. Komisyon üyeleri bu konuda aynı kaniya varamadılar. Geçen yıl bütçesine nazaran 10 milyar liralık bir gelir artışı var. Bu, arkadaşlarımızı endişeye sevkettiği için, Hükümetten daha hassas davranmışlardır.»

Yama küçük gelirse...

Komisyon, yüzde 10 oranında bir gelir artışı sağlanabileceği kanısına varmadığı için, Hükümete -Maliye Bakanının karşı çıkmasına rağmen-, giderlerde yüzde 10'a kadar kısıntı yapabileceği yolunda yetki tanınmasını kararlaştırmıştı. Hükümet, tahmin ettiği oranda vergi geliri sağlayamadığı takdirde meydana gelecek açığı, giderlerde kısıntı yapmak suretiyle kapatabilecekti.

Komisyon Başkanı Kevni Nedimoğlu bu konuyu şöyle açıkladı.

«— Komisyonumuz, çalışmalarını sırasında, iki ana esas gözönünde tutmuştur. Bunlardan biri ekonomik istikrarı bozmamak ve enflasyonist bir bütçe karakteri vermemek; diğeri de, yapılan ilavelerin tamamen yatırımlara dönük olmasını sağlamaktır. Ekonomik istikrar ve fiyat dengesinin devamı için getirdiğimiz tedbir de genel bütçede yüzde 10 oranında bir meblâğı tevkiif etmek ve bütçe gelirlerinin imkân verdiği ölçüde yavaş yavaş serbest bırakılmasını sağlamaktır. Gelirlerde bir noksanlık olursa Hükümetin elinde bu silâhi bulundurmaktadır.»

Nerelere gidecek?

Komisyonun 1973 bütçesine eklediği 1 milyar 41 milyon 733 bin 360 liranın kuruluşlara göre dağılımı şöyle idi:

Başbakanlık ve bağlı kuruluşlarına 12 milyon 750 bin lira, Adalet Bakanlığına (Ankara Adliye Sarayı inşası için) 10 milyon, Bayındırlık Bakanlığına 11 milyon 760 bin, Milli Eğitim Bakanlığına 42 milyon 450 bin, Atatürk Üniversitesine 25 milyon, Sağlık Bakanlığına (Ankara Belediyesi çevre sağlığı hizmetleri için) 100 milyon, Turizm Bakanlığına 12 milyon, Sanayi Bakanlığına (organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri için) 123 milyon, Köy İşleri Bakanlığına (köy içme suları, köy yolları ve köy elektrifikasyonu için) 308 milyon 422 bin, İmar ve

İskân Bakanlığına 25 milyon 500 bin, Gençlik ve Spor Bakanlığına 5 milyon 16 bin, Maliye Bakanlığına (öğrenci bursları için) 51 milyon 40 bin, Senato ve Millet Meclisine (Cumhuriyetin 5'nci yılı kutlama ve karşılama giderleri için) 9 milyon, Ankara Üniversitesine 9 milyon 966 bin 478, İstanbul Üniversitesine 3 milyon 136 bin 830, İstanbul Teknik Üniversitesine 2 milyon 485 bin, Ege Üniversitesine 6 milyon 149 bin 103, Orman Genel Müdürlüğüne 10 milyon 709 bin 520, Karayollarına 175 milyon, Devlet Hava Meydanları İşletmesine 4 milyon 500 bin, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne de (19 Mayıs Stadyomu alanının Belediyeden satın alınması karşılığı olarak ve ayrıca Mithatpaşa ve Fenerbahçe stadyomlarının genişletilmesi için) 75 milyon lira.

Birikmiş aylıklar

1973 yılı Bütçesinin bir özelliği de, memurların dokuz aylık alacaklarından ikisinin önümüzdeki mali yıl içinde ödenmesi için ödenek getirmesi idi. Ne varki, bir başka kanunun uygulamasıyla bu aylıklardan sadece biri memurların eline geçebilecek, öteki aylık ise Emekli Sandığına kesilecekti. Maliye Bakanlığı yetkilileri, memurların bu aylığı Mart ayının onbeşine kadar alabileceklerini bildiriyorlardı. Komisyon üyelerinden çoğu, ikinci aylığın Emekli Sandığına kesilmesini önlemek üzere bir önerge vermeyi düşünmüşler, hattâ bunu hazırlayıp imzalamışlardı. Fakat, Maliye Bakanı bunu haber alınca, hemen önerge sahibi parlamenterlerle temasa geçti ve onlara ikinci aylık Sandığına kesilmezse Maliyenin çok güç durumda kalabileceğini söyleyerek, bu girişimin gerçekleşmesini önledi.

Bütçe Komisyonunda, Devlet memurlarına 1973 mali yılında verilecek fazla çalışma ücreti ile iş rizki, iş gücü ve eleman teminindeki güçlük ödeneklerinin de âzami

MALİYE BAKANI MÜEZZİNOĞLU
Değirmene su gelmezse...

hadleri tesbit edilmişti. Buna göre, 1973 mali yılı içerisinde memurlara verilecek iş rizki ödeneği 800, iş gücü ödeneği 400, eleman teminindeki güçlük ödeneği de 1400 lira-yı geçemeyecekti. Normal çalışma saatlerinin dışında teknik ve sağlık hizmetleri sınıfındaki memurlara da, fazla çalıştıkları her saat için en az 2, en çok 15 lira ödenecekti. Polislerle MİT mensuplarına ise ayda 200 lira fazla çalışma ücreti verilecekti.

Öğretmenlere gelince..

Komisyon, öğretmenlerin ek ders saatlerini ise kısıtlamıştı. Buna göre, ek ders ücreti olarak lise ve dengi okullarda çalışan öğretmenler, en çok 12, ortaokul ve dengi okullardaki öğretmenler en çok 9, yüksek okullardaki öğretmenler de en çok 14 saat ders verebileceklerdi. Öğretmenlere her fazla ders saati için gündüzleri 10, geceleri ise 15 lira ücret ödenecekti.

Bu arada, Turizm Bankası'nın özel sektör için ayrılmış 50 milyon liralık hisse senetlerinin Devletçe satın alınması konusunda da Maliye Bakanlığına yetki verilmişti. Konuyla ilgili madde görüşülürken, Maliye Bakanı Müezzinoğlu, bu teklif kabul edildiği takdirde, Turizm Bankası'nın tamamen bir devlet teşekkülü haline geleceğini, oysa dış memleketler kredi verirken karşılığında Devleti değil, özel sektörü görmeyi tercih ettiklerini söylemiş, özel sektör için ayrılmış hisse senetlerinin Hazinece satın alınmasına karşı çıkmıştı. Bakanın bu açıklaması üzerine AP'li Naci Çarezi, hisselerin satın alınmasında ısrar etmiş, teklif de bunun üzerine kabul olunmuştu.

Bütçe Komisyonundan bu şekliyle geçen 1973 mali yılı Bütçe tasarısı, yakında Cumhuriyet Senatusunda ele alınacak, daha sonra Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülecek ve 1 Mart tarihinde de yürürlüğe girecektir.

Sıkıyönetim

Marmara Köşkü Brifingi

Milli Güvenlik Kurulunun 11 ilde 21 aydan beri uygulanmakta olan sıkıyönetimin -Zonguldak ve Sakarya illeri hariç olmak üzere- yeniden iki ay daha uzatılması yolunda «temenni kararı» alınmasından bir gün önce, geçen salı günü, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı, basın için bir brifing düzenlemişti. Brifing, Marmara Köşkünde verildi ve sıkıyönetimin 21 aylık uygulaması konusunda basına bazı açıklamalar yapıldı. Dağıtılan broşürlerle, gösterilen film ve slaytlarla sıkıyönetimin çalışmalarını bütün ayrıntılarıyla basına anlatıldı.

Marmara Köşkünün birinci katındaki yeşil halıh salonda yapılan brifingi Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Namık Kemal Ersun, kısa bir sunuş konuşmasıyla açtı. Daha sonra da, bazı görevliler, sırasıyla, çeşitli konularda açıklamalarda bulundular.

İddialara cevap

Orgeneral Ersun, kısa konuşmasında özellikle önemli gördüğü iki nokta üzerinde durdu. Bunlar, yıkıcı ve bölücü faaliyetlerin dış merkezlerden idare edildiğinin artık kesinlikle anlaşılmış bulunduğu ve bütün dünya basınında, işkence yapıldığı kampanyasının sürdürülmemekte olduğu idi. General Ersun şöyle dedi:

«— Birincisinin cevabını daha 1967 Kasımında Reader's Digest'te çıkan 'Meksikayı yıkmak için Sovyet planı' adlı yazıda bulmak mümkündür. Unutulmamalıdır ki, bu durum halen devam etmektedir. İkincisi ise Batı Almanya'da ve bazı İngiliz gazetelerinde yer almış ve Avrupa Konseyine kadar getirilmişti. Üzülerek belirtmek istiyorum ki, bazı Türk gazetelerinde de yer bulmuştur. Halbuki ben demokratik bir düzen ile idare edilen dünya devletlerinin uyguladığı normal sorgulama metodlarının dışına çıkmadığını tekrara dahi lüzum görmemekteyim. Ancak, hayatları bize emanet edilmiş olan bu kimselerin genel sıhhi muayenelerden dahi geçirildiklerinin bir vakıa olduğunu belirtmek isterim. Bu kadar insanî şartlar ile hareket etmemize rağmen...

Yokluğun adı..

Memurların birikmiş maaş farklarından ilki, Emekli Sandığına gelir yazılacakmış. Bütçe Karma Komisyonu böyle karar vermiş.

İyi ama, niye ilki?
Para yok, değil mi? «Yokluğun adı, kibarlık» der halkımız.

Bakıyorum da, herkes zaman kazanmağa çalışıyor!

nen işkence kampanyası taktiğinin bir müddet daha devam edeceği kanısını da beslemekteyim.»

Albay Ali Pilger ise, yaptığı uzun açıklamasında, bir başka konuyu, aydın kıymı iddialarını ele aldı ve şöyle dedi:

«— Bütün bunlardan sonra, son zamanlarda yurt içinde ve dışında, çeşitli çevreler, Sıkıyönetim icraatının aydınları hedef tuttuğunu öne sürmekte, propagandalar yapmaktadırlar. Aydın kıymından söz etmektedirler. Memleketimizde çeşitli zararlı cereyanlara aydın olarak geçenlerden çok sayıda kişinin menfaat nedeniyle karışmış olduğu bir gerçektir. Zararlı cereyanlara, memleket ve millet aleyhine âlet olunmasını aydın kıymı şeklinde değil de aydın cehaleti, hattâ cehalet hudutlarını aşınca aydın ihaneti şeklinde vasıflandırmanın daha doğru olup olmayacağını vicdanlarımıza bırakırım.»

Kurmay Yüzbaşı İbrahim Yıldırım, aşırı solculuğa paralel olarak yürütülen Kürtçülük hareketlerini anlattı ve bunun, «Türkiye'nin parçalanması için emperyalist devletler tarafından ortaya atılmış bir hareket» olduğunu belirtti.

Dinci gericilerin faaliyeti

Kurmay Binbaşı Ruhi Tanrıöver, aşırı sağ akımlar konusunda bilgi verdi. Bu akımlar da aşırı sol akımlar kadar etkili ve tahripkârdi. Din istismarı ve irticâ hareketleri «ciddi bir tehlike arz ediyordu». Aşırı sağcılar sinsi ve gizli faaliyetlerini bugün de sürdürüyorlardı.

Binbaşı Tanrıöver, şöyle dedi: «— Bunlar, şeriat hükümlerine göre bir devlet kurmak ve hilâfeti getirmek istemektedirler. Saidi Nursi'nin ve Süleymanlık tarikatı mensuplarının, Türkiye'de halife bulunmadığı için cuma namazı kılmadıkları bilinmektedir. Yakın geçmişten geriye doğru gidilirse, şeriat hükümlerine göre devlet kurmak amacıyla pek çok tarikat meydana getirilmiş olduğu görülür. Tesbit edilebilen tarikat sayısı 73'dür. Bunların günümüzde yıkıcı faaliyet gösteren 6'sı faaliyet halindedir. Bunlar Nurculuk, Süleymanlık, Nakşibendilik, Ticanilik, Biberilik ve Kadirilik'tir.

Nurculuk'ta erkeklerin kadınlardan uzak kalmaları telkin edildiğinden Nurculuğa giren erkeklerin önemli bir kısmı cinsî sapık durumuna düşmüşlerdir. Saidi Nursi ve taraftarlarına göre Atatürk devrimlerine bağlı olmak putperestliktir. Süleymanlılar ise kendilerinden olmayanların katlini vâcip görmektedirler. Onlara göre si-

lâha sarılarak siyasi iktidar ele geçirilmelidir.

Aşırı sağcıların siyasi örgütü, Millî Nizam Partisidir. Bu parti Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Fakaç mensupları, İlim Yayma Cemiyeti ve Komünizmle Mücadele Cemiyeti gibi yan örgütlerinin bünyesinde faaliyetlerine devam etmektedirler. Yayın organları 'Nizam'dır. İlim Yayma Cemiyetinin, büyük işadamı üyeleri vardır. Bu derneğin yıllık geliri, 34 milyon liradır.

Aşırı sağcılar Türk devletini temelinden yıkaçak zamanı ve zemin beklemektedirler.»

Sıkıyönetim neler yaptı?

Hakim Yarbay Orhan İzgü, Sıkıyönetim Komutanlığının adli çalışmalarını anlattı. Yarbay İzgü, Komutanlığa, ilk aşamada 8594 dosya intikal ettiğini, bunun 7508'inin savcılıklara gönderildiğini, elde kalan 1089 dosya için soruşturma açıldığını belirtti ve şöyle dedi:

«— Şimdiye kadar 1448 kişi göz altına alınmış, bunların 665'i serbest bırakılmış, 590'i tutuklanmıştır. 129 kişi de öteki Sıkıyönetim Komutanlıklarına gönderilmiştir. Halen gözaltında 64 kişi vardır. Tutuklu 74 asker kişiden 24'ü tahliye edilmiştir. 47 asker tutuklu kalmıştır.

Şimdiye kadar 909 kişi mahkûm olmuş, 238 kişi beraat etmiştir. Mahkeme kararlarından 59'unu Askerî Yargıtay tasdik etmiş, 29'unu ise bozmuştur.

Sıkıyönetimin diğer adli işlemleri cümlesinden olarak dansing, kulüp, randevuevi ve benzeri 111 yer ve 3 tiyatro kapatılmıştır. 15 dergi ve gazetenin yayını süreli veya süresiz tatil edilmiştir. Anarşistlere yardımları dolayısıyla 51 dernek, 2 sendika ve 2 Kuran kursu faaliyetten men edilmiştir. 170 kişi de sıkıyönetim hudutları dışına çıkarılmıştır.

Bazı dosyalar üzerindeki soruşturmalar devam etmektedir. Bunlar, toplam 272 sayılı 34 dosyadır. Akçaabat sorgu yargıcı Ali Faik Cihan ve arkadaşlarının dosyası ile Mihri Belli'nin eşi Sevim Belli'nin dosyaları da bunlar arasındadır. Sıkıyönetim Mahkemelerinde şimdiye kadar 442 sayılı 161 dosya karara bağlanmıştır.»

CHP'nin kararı

Sıkıyönetim Komutanlığının bu brifingi düzenlediği gün, CHP Grup sözcüsü Şinasi Çolakoğlu, basına bir açıklama yaparak, sıkıyönetimin yeniden uzatılması yolundaki Hükümet teklifine kırmızı oy vereceklerini bildirdi. Bu karar, CHP Merkez Yönetim Kurulu ile Grup

Yönetim kurullarının ortak toplantısından sonra alınmıştır. Çolakoğlu şöyle dedi:

«— Kurullarımız, Anayasa değişikliği ile ilgili maddeleri, Dernekler Kanunu konusunu ve Sıkıyönetimin uzatılması meselesini görüşmüştür.»

Çolakoğlu, Güvenlik Mahkemeleri kurulduğu takdirde sıkıyönetime lüzum kalmıyacağını söyleyenlerin, şimdi Sıkıyönetimin, Güvenlik Mahkemelerine rağmen devam etmesi eğiliminde olduklarını, sıkıyönetimin hiç olmazsa bazı illerden kaldırılması konusunun ise ilgi görmediğini belirtti ve,

«— Seçimlere sekiz ay gibi bir süre var. Sıkıyönetim ile seçime gitmek demokratik kurallara uygun düşmeyecektir. Halbuki sıkıyönetim uzatılacağı sıralarda vahim olaylar varmış gibi izlenimler verilmek isteniyor. Adana bölge toplantısında olduğu gibi teyple tesbit hususları seçime gölge düşürebilirmiş gibi bir kamu veriyor» dedi.

Şinasi Çolakoğlu, Yönetim kurullarının, sıkıyönetimin uzatılması hususunda kırmızı oy kullanılması için aldığı kararın Ortak Grup Genel Kuruluna götürüleceğini de sözlerine ekledi ve bu karar Genel Kurulda onaylanırsa bütün üyelerin sıkıyönetimin uzatılması isteğine kırmızı oy vereceklerini bildirdi.

Bir gün sonra toplanan Millî Güvenlik Kurulunun ise 11 ilde 21 aydır devam etmekte olan sıkıyönetimin —Zonguldak ve Sakarya illeri hariç olmak üzere— iki ay daha uzatılması için «tavsiye kararı» aldığı açıklandı.

Hükümet, benimsediği bu kararı Pralâmentonun onayına sundu.

Bir Tiyatro

Tiyatrosuna yardım etmeyen ve desteklemeyen bir ulus, henüz ölmemişse bile ölmek üzere. Halkın dramını, tarihse ve toplumsal yürek vuruşunu duymayan ve ister kâhkah, ister gözyaşları ile olsun, onuru ruhunun ve görünümünün ger çek rengini yakalayamayan tiyatronun kendine tiyatro adını vermeğe hakkı yoktur; o, bir eğlence yeri, ya da «zaman öi dürmek» denen o korkunç şeyir yapıldığı yer yerdin başka bir şey değildir.

FEDERİKO GARSİYA LORKA

Sokakta kalan tiyatro

Tiyatro eleştirmenlerinin «yurdumuzun en iyi, en doğru, en başarılı, en umutlu» tiyatro top-

fuluğu olarak niteledikleri Ankara Tiyatrosu (A.T.), bilindiği kadarıyla, «kira borcu yüzünden», 9 Ocak 1973 günü, kapısına kilit vurularak sokağa bırakıldı. Nedeni ne olursa olsun, 1973 dünyasında, böyle bir tiyatronun kapısına, sanatçıların ve seyircilerinin gözlerinin içine bakıla bakıla kilit vurulması gerçekten acıdır. Salonun sahipleri, geçerli hukuk kuralları açısından haklı olabilirler; fakat Türk kültürüne, Türk sanatına, Türk tiyatrosuna vurdukları darbe, bu haklılığa gölge düşürmektedir. Olay, hemen akla, ünlü İspanyol şair ve oyun yazarı Federiko Garsiya Lorca'nın şu sözünü getiriyor: «Tiyatrosuna yardım etmeyen ve desteklemeyen bir ulus, henüz ölmemişse bile ölmek üzeredir».

A.T.'nin geçmişi

Daha önce İstanbul'da, Arena Tiyatrosu'nda, çağdaş dünya görüşünün biraraya getirdiği gençleri mali bakımdan destekleyen Abdullah Ziya Kozanoğlu, gençlerle uyuşmayınca, Ankara Tiyatrosu binası sahibinin bugünkü davranışına paralel bir anlayışla, onları engellemeğe çalışmıştı. Fakat, Arena Tiyatrosu'nda filizlenen tiyatro, Ankara'da gelişmekten geri kalmadı; ANKARA SANAT TİYATROSU doğdu. Asaf Çiyiltepe, AST dergisinin ilk sayılarında, bu gerçeğe şöyle değiniyordu: «Arena savaşını anlamak istemeyenlerin başında, onun yaşaması için gerekli parayı veren kişi gelir. Kedilerin yavrularını yedikleri görülmüştür, ama kendi eserini, yurdun en ileri hamlelerinden biri durumunda gördüğü için çileden çıkan bir yaratığın eşine yeryüzünde az rastlanmıştır sanırım. (Sayı: 1-2, Kasım 1963 ve 1964).»

1963'den bu yana, Çiyiltepe'nin bu «yaratık» larına fazlasıyla rastlanılmıştır.

Her şeye rağmen bu gençler yılmadılar, çağdaş dünya görüşüne uygun sanat politikalarını, her türlü engellemeye rağmen, bugüne dek sürdürdüler. Türk Tiyatrosu adına denli bir başarıya ulaştıklarını, onlar için söylenmiş sözlerle baktığımızda kolayca anlarız:

«Kısa sürede iyiden, güzelden yana olan AST Türkiye'nin en gözde, en örnek tiyatrosu olmuştur. Yalnız özel tiyatrolara değil, fakat ödenekli tiyatrolara da yol gösterecek, ışık tutabilecek bir topluluk (Metin And, Ulus gazetesi, 28 Aralık 1967).»

«Ankara Sanat Tiyatrosu Türkiye'mizin ekonomik, sosyal ve buna bağlı sanat koşulları içinde, yeni, ileri ve devrimci tek sağlam ve sü-

AÇIKTA KALAN OYUNCULAR: Tiyatro kilitlenince...

rekli tiyatrodur (Selmi Andak, Cumhuriyet Gazetesi, 15 Mayıs 1968).»

«... Bize okutturulmayan, oynatılmayan oyunları sahne ışığına çıkarırken gereksiz tabuları da yıkılmış oluyordu. Kabul etmek gerekir ki, bu tutumu yüzünden AST, oldukça dikkatli bakışların odak noktasıdır. Fakat demokratik bir Anayasanın sağladığı özgürlüklerden yararlanarak Türk Tiyatrosu'na katkıda bulunma görevini sürdürmektedir (Ömer Atilla, Meydan dergisi, 26 Aralık 1967).»

Gerçekten de AST, her dönemde, dikkatli bakışların odak noktası olmuştur. Gene de, hiç bir zaman, görev bildiği çizgisinin dışına çıkmamış, «Türk Tiyatrosuna katkıda bulunma» görevini sürdürmüştür. İçten ve dıştan çeşitli engellemeler AST'nun tüm tarihi boyunca devam etmiştir. Sonunda, demokratik bir Anayasanın sağladığı özgürlükleri farklı biçimde anlayan bina sahibi, kira borcunu ödemiyor gerekçesiyle, kapısına kilidi vurdurmuştur.

Ver elini Anadolu!

Bu olaydan önce AST'nun kadrosu ikiye ayrılmıştı. Bir grup, Ankara'da yeni bir oyun oynarken; öbür grup da, seyircinin ilgisi-ne rağmen, oynamakta olan oyunu Ankara'dan kaldırıp Anadolu'ya götürmek istiyordu. Böylece, tiyatro görevine Anadolu'da devam etme yanında, Anadolu'dan gelen gelirle Ankara'dan elde edilen gelir birleşince, açık kapatılabilecekti. Hiçbir verden ödenek almayan bu «en iyi, en doğru» tiyatro, ancak böylesine insanüstü çabalarla görevine devam edebilecekti.

Aslında, sadece, birikmiş bir kira borcu vardı, ama bu borç ö-

denmiyor değildi. Hele, Anadolu turnesiyle bu borcun kapatılacağı kesindi. İyi niyetli bir mal sahibi, tahliye kararı için bu kadar acele etmeyebilirdi.

Salonsuz kalan topluluk, tiyatro görevini yerine getirmek için tüm kadrosuyla Anadolu'ya çıktı. Tiyatro adı altında bir takım şaklabanlıklarla halkı oyalayanlar salonlarında rahatça kalırlarken, hatâ kimi, iki salonda birden ticaret yaparken, ödenekli tiyatrolar milyonları har vurup harman savururken, Türk Tiyatrosu'nun en doğru temsilcisi yersiz yurtsuz bırakılmıştı. İşin en acı yanı da, bu olaya kimsenin ufacak bir ilgi dahi göstermeyişiydi.

Mal sahibi, bu tahliye işlemini gerçekleştirdiği için, herhalde seviyordu. Bu hareketin ardında başka bir niyetin bulunup bulunmadığı, şüphesiz, zamanla belli olacaktır. Gene aynı yolla tahliye ettirilen bir başka tiyatro salonunun, «tebrik kartı matbaası» haline geldiği bilinmektedir. A.T.'nin yerinin de başka bir ticaret erbabının elinde işletildiğini görürsek şaşmıyacağız. Sadece, Lorca'nın sözlerini hatırlıyacağız.

İBRAHİM BERGMAN

bütün aydınların dergisi:

FELSEFE DERGİSİ

2. sayısı çıktı!
İstanbul dağıtımı: GE-DA
Ankara dağıtımı: Tuncer Tuğcu.
Oğlak Kitabevi, Zafer Çarşısı
No: 22 Yenisehir

(TOPLUM: 34)

Cambazlar alayı

Tahran'ın gecekondu mahal-
lelerinden gelmiş olan cambaz-
lar alayı, daha sonra rast-
liyacağımız Şaban Caferî isim-
li biri tarafından yönetilmiş-
tir. Le Monde gazetesi bu ko-
nuda şunları yazar :

«Tahran'ın güneyinde, İçler
acı bir gecekondu mahallesi
vardır. Halkın yarısı orada
yoksulluğun, hastalığın, koca-
karı ilaçlarının, kötülüklerin e-
gemen olduğu kokmuş bara-
kaların labirentlerinde üstüste
yaşar. İşte 19 Ağustos Çar-
şamba günü, bu yoksul taba-
kadan bir yığın halktır ki, Mu-
saddık'ın düşüşüne yol açan
ihtilâli başlatarak şehrin mer-
kezine doğru yürüyüşe koyul-
muştur. Yeni rejim taraftarları,
«ihtilâlin halkın eseri oldu-
ğunu gösteren kanıt işte bu-
dur», demektedirler. Hayır, bü-
yük bir yenilgi, diye mukabele
etmektedir. Musaddık'a bağlı
olanlar; her zaman satılık a-
damlar, serkeşler, buralarda
eli bıçaklılar diye anılanlar
Güneyin aşağı proleteryaşın-
dan toplanmıştır. Ayaklanma,
diye eklemektedirler, Amerika-
lılar tarafından finanse edil-
miştir. Mollalar her şey ha-
zır kalabalığa dört milyon tü-
menden (400.000 dolar) daha
fazla dağıtmışlardır. Toudeh
Partisinin gizli gazetesi Mor-
don, Amerikan ajanlarına İran
küpüründen yararlanma olana-
ğı verecek olan banka çeki-
nin numarasını bile vermekte-
dir: Melly Bankasında, M. Ed-
ward G. Donnaly emrine
390.000 dolar karşılığında ö-
denmiş 32.643.000 riyal için
kullanılan çekin numarası
703.352 dir.»

Gerçekte, bu 390.000 dolar-
lık çek, General H. Norma
Schwartzkopf ve arkadaşları-
nın, Şah'a bağlı subayların
Musaddık'ı devirmelerini sağ-
layan «kendiliğinden ayaklan-
ma-yı örgütlemek için harca-
dıkları paramın ancak bir kısmı
dır. Çünkü «rejime bağlı» or-
du, tedbirlî davranıp İtalya'ya
sığınan bir Şah için tehlikeyi
göze almağa hazır değildir, ve
bu on milyon doların büyük
bir kısmı da askerler için har-
canmıştır. Andrew Tully, C.I.
A.'dan gelen haberlere göre,

bunu, hârekâtın mâl oluş fiatı
olarak göstermektedir.

1 milyar dolar

Saturday Evening Post, da-
ha önce sözü geçen makale-
de, şunları belirtmekten geri
kalmamaktadır : «Musaddık'ın
devrilişi bizzat İranlılar tara-
fından gerçekleştirilmiştir. C
I.A., kendi özgürlükleri için ki-
şisel tehlikeleri göze almağa
hazır, tutsak ya da tehdit al-
tındaki halklar arasında yerli
hürriyet birliklerini geliştirmе-
miz ve beslememiz gerektiği
kanısındadır.»

Kanıt her zaman ayındır: 2
Ağustos referandumunda Mu-
saddık'a güvenlerini gösteren İ-
ranlılar, 19 Ağustosta onu yi-
ne «bizzat kendileri» devir-
mişlerdi. Sekiz yıl sonra, Bir-
leşmiş Milletler kürsüsünde
Adlai Stevenson, yine benzeri
iyi bir niyetle, o sıralar Domuz
Körfezi'nde cereyan eden sa-
vaşların, baştan sona C.I.A
tarafından yürütülen bu hare-
kâtın bütün sorumluluğu Baş-
kan Kennedy tarafından yükle-
nildiği âna kadar «Kübalılar
arası bir çatışma» olduğunu
söylüyecektir. İran'ın durumu
bütün bunlar arasında sadece
bir tanesidir.

«Ertesi gün», diye yazmakta-
dır Eisenhower, anılarında,
«Musaddık, üstünde pijama-
la teslim oldu, tutuklandı. Ge-
neral Zahidi'nin kuvvetleri,
Komünist Partisi yöneticilerini
tutuklayıp hapsedtiler. Her
şey böylece bitmişti.»

Gerçekte herşey henüz
başlıyordu. Polisin temizleme
hareketi, ancak küçük bir kıs-
mı komünist olan bütün mu-
halifleri hedef tutuyordu. Bu
hareket, Musaddık'ın Ulusal
Cephe'sinin üyelerinin bulun-
duğu esnaf burjuvazisi içinde
olduğu gibi, öğrenciler arasın-
da ve hattâ Şah'ın, ya da es-
ki Persler'de «Satrap» adını
taşıyan eyalet valileri gibi
resmî bir görev almış gerçek
soyguncu olan Şah temsilcile-
rinin otoritesini kabul etmek
istemiyen kabileler içinde de
pek çok cana kıymıştır. Ama
bastırma hareketi âsayaşi sağ-
lamağa yetmeyince, para ile

şakşakçılar, sâdik kullar, suç
ortakları tutmak gerekmiştir.

«Bütün kriz süresince» diye
yazar Eisenhower, «A.B.D. hü-
kümeti, Şah'ı ayakta tutmak
için elinden geleni yapmıştır.»
Musaddık'ın düşüşü, Şah'ın o-
toritesini sağlamlaştırmak için
yeterli değildi. Amerikan hükü-
meti, Musaddık'a vermeğe
reddettiği mali yardımı, ona
vermeğe karar verdi. «4 Ey-
lül'de» diye ekler Eisenhower.
«A.B.D. elçisi Loy Henderson
ve İran Başbakanı General Za-
hidi, birbirlerine, o mali yıl
için A.B.D.'nin, 23,4 milyon
dolarlık teknik yardım progra-
mına artık devam edebileceği
yolunda mektuplar gönderirler
General Zahidi'den 25 Ağus-
tos'ta aldığım ve kendisinin
ülkesindeki güçlükleri, yar-
dım ihtiyacını ve özgürlüğe
bağlı dünya uluslarıyla aynı
seviyeye gelme isteğini bildi-
ren bir mektuptan sonradır ki
bu şartlarda, öngörülen teknik
yardım programının yeterli ol-
madığına karar verdim. 5 Ey-
lülde, acele İktisadi yardım o-
larak 45 milyonluk bir ek yar-
dım yapılacağını bildirdim.
Toplam olarak o yıl İran'a ya-
pılan Amerikan yardımı 85
milyon dolara yaklaşmıştır.»

Ama bu rakam da ancak,
mütevazî bir başlangıç teşkil
ediyordu. Nitekim, 1953 ile
1961 yılları arasında İran'a ya-
pılan Amerikan yardımı 1 mil-
yar doları bulmuştur. Bu yar-
dım öylesine kötü kullanılmış
tır ki, Washington'daki Tem-
silciler Meclisi telâşa kapıl-
mıştır. Temsilciler Meclisi
1957 yılı raporunda, İran'a akı-
tılan bu yüzlerce milyon do-
ların pek rastgele kullanılmış
olduğunu ve bugün için, bu
paraların nareye gittiğini tâyin
etmenin mümkün olmadığını
belirtiyordu.

CIA'nın seçtiği adam

Musaddık'a karşı hüküme-
darbesini hazırlaması ve ondan
sonra Başbakanlık koltuğuna
oturması için, Şah ve General
H. Norman Schwartzkopf tara-
fından tam bir görüş birliği
ile seçilmiş bu General Zahi-
di kimdir acaba? Schwartzkopf
1942 - 1948 yılları arasında
Şah'ın milli polis teşkilâtını ye-
niden düzenlemekle görevli ol-
duğu sıralarda, Zahidi de teşki-

Başkan Nixon, seçimle
çapta bir tasfiye ve at-
rıştı. Geçen sayımızda
CIA müdürüyle ilgili e-
ketin çerçevesi içindedir.
len «Merkezî İstihbarat
adıyla, «Karşı Casusluk
şından alınan Richard
Büyükelçisi olarak gör-
CIA'da fiilen çalışmış b-
dünyanın gözü önünde
elçi atanması, bize, İra-
CIA tarafından nasıl de-
Musaddık'ın karşısına
Claude Julien'in «Ame-
bölümünü geçen sayım-
tarafından Musaddık'ın
lümü sunuyoruz.

CIA'nın Genel

lâtin şefi durumundadır; ama
o, yalnızca bu eski görevi ile
tanınmamaktadır. Zahidi, ikinc-
ci dünya savaşı sırasında, se-
rvenin başlıca kahramanı Fitz-
roy Mac Lean tarafından hi-
kâye edilen karanlık bir olayın
baş oyuncusudur; barış ger-
gelince, Avam Kamarasına mu-
hafazakâr Milletvekili seçilme-
den önce, Fitzroy Mac Lean
Moskova'da, Bingazi'de, İran'
da, İngiliz ajanı olarak çalış-
mış, Yugoslavya'da Tito'nun
çetecileri arasında bulunmuş-
tur. Fitzroy Mac Lean'ın hikâ-
yesi ve onun General Zahid-
ile «karşılaşması» burada an-
latılmaya değer; çünkü, C.I.A.
tarihçileri, bilmezlikten geldik-
leri ya da gizlemeyi yeğledik-
leri bu olaya hiç değinmemek
tedirler. Hikâye, General Za-
hidi'nin o sıralarda Almanlar'la
işbirliği yaptığını göstermekte-
dir; bu da, General H. Norma

sonra, büyük hareketine girişiyorduk. Bu hareketin de bu hareketin CIA denirgütü" -açık ütü"- nün bams, Tahran dirildi. 30 yıl nsenin, bütün in dünya ile alay eder gibi, Tahran'a büyük rollerini millileştiren Başbakan Musaddık'ın iğini ve General Zahidi diye birinin bir anda çıkartıldığını hatırlattı. Ünlü Fransız yazarı "İmparatorluğu" adlı eserinin İran'la ilgili kısaltarak sunmuştu. Bu sayıda da, CIA sına çıkartılan Genel Zahidi ile ilgili bö-

İKİNCİ YAZI bir hülmet nasıl devrilir

TOPLUM

n adamı: ral zahidi

ntwartzkopf'un İran'da bu- duğu döneme rastlar. Öy- se, C.I.A., karşısında kimin unduğunu çok iyi bilmek- ir.

itzroy Mac Lean 1942 yılı unda, Tahran'a gelir. Gene- Wilson'un Kurmaybaşkanı neral Baillon ve İngiltere rükelçisi Sir Reader Bullard ifından İngiltere Elçiliğine ul edilir.

Benimle bir işleri olduğu- söylediler bana», diye yaz ktadır Fitzroy Mac Lean r süreden beri bazı belirti İran'ın güneyinde bir şey n döndüğünü göstermek- ir. Kaş ve Bahtiyarî aşı leri Alman ajanlarını ara- nda barındırmakta ve tipki 6 da bize binbir güçlük çı- an ayaklanmada yaptıkları i herhangi bir anda, yine a- lanabilecek güçte görün- ktedirler. Eğer o zamanki

İhtimal gerçekleşseydi, bizim Rusya'ya yolladığımız mühim- matin geçtiği Pers körfezi yo- lu kesilmiş olurdu. Yine aynı şekilde, İsfahan'da ve başka şehirlere de hoşnutsuzluk gö- ze çarpmaktadır: buğday istif eden karaborsacılar bunun başlıca sorumlusudur; biz de onlara karşı bir şey yapama- maktayız. Bu içten içe süren hoşnutsuzluk her an açıktan açığa bir ayaklanmaya dönü- şebilir. En kötüsü de, karışık- lıklar patlak verdiği takdirde, ülkenin güneyine yerleşmiş İran birliklerinin İsyancılar sa- fına geçebilecekleri ihtimaldi- dir.

Oysa bu birlikler, bütün bu işlerde iğrenç bir rol oynayan General Zahidi tarafından yö- netilmektedir. Zahidin, ülke- deki en azılı spekülâtorlerden biri olduğu ve korkunç miktar- da buğday depo ettiği bilinen

bir şeydir. Ama yine, onun bu bile reisleriyle işbirliği halin- de olduğunu ve nihayet dağ- larda gizlenmiş Alman ajanla- rı ve onlar aracılığıyla Kafkas lar'daki Alman başkumandanıy la da ilişkiler kurduğunu dü- şündüren haklı nedenler var- dir. Gerçekte, gizli raporlar onun müttefik kuvvetlere kar- şı genel bir ayaklanma hazırladığını ve bu ayaklanmaya kendi birlikleriyle, ülkenin Sov- yetler tarafından işgal edilmiş Kuzey bölgesindeki İranlı Ge- neralin birliklerinin de katıla- cağını göstermektedir; bu a- fakanma, Alman hava indir- me birliklerinin 10. orduya ya- pacakları bir saldırıyla aynı anda olacak, ardından da Kaf- kas cephesinde genel plânda bir Alman saldırısı görülecek- tir. Kısacası, General Zahidi, İran'ın güneyinde olup biten herşeyde parmağı var gibi gö- rünmektedir.»

Fitzroy Mac Lean, İsfahan'a gelir, orada İngiliz Konsolosu John Gault, kendisine General Zahidi'nin «korkunç bir alçak ve ahlâksız» bir adam alduğunu açıklar. Ona, Zahidi'nin kal- dığı yeri gösterir.

«Generalin odasında» diye yazmaktadır Fitzroy Mac Lean, «bir sürü Alman yapısı otomat- ik silah çok sayıda lpekli iç çamaşırı, akyon, İsfahan fahi- şelerini gösteren bir sicil def- teri ve sonradan konsolosluğa (...) götürdüğüm bir çok evrak ve mektup buldum. Elimize ge- çen ilk mektuplardan biri, ken- dini Güney İran'da Alman Ge- nel Konsolosu olarak tanıtan ve ama eslında Güney dağla- rında bir yerlerde kaldığı anla- şılan bir bayla yakınlarda ya- pılmış bir haberleşmeyi orta- ya koyuyordu. Bu bay, mektup- ta, Zahidi'nin faaliyetlerini övücü sözlerle anlatmakta ve ondan yeni işler istemektedir Bu mektup, hiç bir kuşkuya yer bırakmamaktadır artık: Ge- nerali tutuklamamın tam za- manıdır.»

İşte C.I.A.'nın, demokrasi a- dına, Musaddık'ı devirmesi ve Tahran'da yeni bir hükümet kurması için seçtiği adam bu- dur.

"Hür" seçimler

Yine Eisenhower, anılarında, 8 Ekim 1963 yılında, kendi gün- lüğüne, General Zahidi'ye «hem mafi yünden, hem de öğütlerde bulunarak» yardım etmek istediğini not ettiğini anlatmaktadır. Aynı şekilde, 1913 yılında, Woodrow Wilson da Meksikalı «Carranza'ya, ül- kesini demokrasiye kavuştur- cak yöntemler üzerine öğütler- de bulunmuş ve silâh» vermiş- ti, yarım yüzyıldan fazla bir zaman sonra Lyndon Johnson da, General Ky'e ve General Thieu'ye silâh ve paradan baş- ka Güney Vietnam demokrasi- sini kurma yolları üstüne ö- gütler vermişti Vietnam'ın baş- şına gelenler bilinmektedir. Carranza'nın silâhları nasıl ka- bul edip, öğütleri de nasıl red- dettiği görülmüştür. İran'da, General Zahidi'nin, Amerikan kredilerini kabul ettikten sonra yaptığı da işte budur. Musad- dık'ın düşüşünden yedi ay son- ra, General Zahidi seçimlere gider Amerikan Time dergisi, olayı şöyle anlatmaktadır: «Tahran şehri, milli meclise oniki milletvekili seçmek için üç gün süre ile oy kullandı. İ- ran geleneğine göre, bütün bunlar, tatlı bir aldatmacadan ibaretti. Bu oniki şanslı millet vekili, daha ilk seçmen, oy pu- sulasını sandığa atmadan önce seçilmiş durumdaydı zaten. Hepsini de General Zahidi'nin ta- raftarlarıydı (...) Bir seçmen oy pusulasını sandığa attı; son- ra, sandığın önünde üç defa saygıyla eğildi. Kendisine bu- nun nedeni sorulunca: «Bu sandık sihirli bir kutudur: Mu- saddık için oy kullanırsınız; a- ma tasnif sırasında bir de ba- karsınız, bu oy Zahidi'ye gi- diyormuş.» diye karşılık verdi.»

Muhaletetin bütün liderleri hapiste olduğu için, İran baş- kentinde yapılan bir seçimin bu hikâyesi daha da ilgi çekici olmaktadır. Vaşington'da M. Loy Henderson, o yıl Dışişleri Bakanlığında, görevinde yük- sek başarısından dolayı takdir- name almıştır. İran'da yalnız demokrasiyi kurup komünizme yolları kapamakla kalmamış, aynı zamanda imparatorluğun petrol çıkarlarını İran'a kadar yaymayı becerebilmiş diploma- ta verilen bir ödülüdür.

Mahkemelerin bağımsızlığı, elbette ki Hâkimleri kayırmak amacı güden bir çözüm (ayrıcılık yaratan ve eşitlik kuralını zedeleyen yanlış bir hukuksal kural) değildir. Hâkimler güvenceye, yani hiçbir etki altında kalmadan sadece Hukukun ve vicdanlarının sesini dile getirme olanağına sahip olmazlarsa, bundan zararlı çıkacak olan Halktır; ve uzun sürede Devlettir. Evet, Devletin temelleri bile sarsılır.

Bundan ötürü değil midir ki, «**Adalet Devletin temelidir**» denilmektedir. «**Güdümlü Adalet**», Devlet ve Toplum hayatına vurulan en ağır darbe olur. Bu nedenle Büyük Mithat Paşa, Abdül Hamid'e ilettiği son sözlerinde, «keşke siz de **beni ecdadımızın yaptığı gibi 'böyle istedim'** deyip öldürtseydiniz de, **Adaleti vasıta yaparak onu lekelemeseydiniz**» (X) der «Mahkemelerin bağımsızlığı», kuşkusuz, Demokratik Hayatın, hele Hukuk Devleti ilkesinin, en önemli direğidir, hattâ Devletin bile...

İşte bu kadar önemli olan «**mahkemelerin bağımsızlığı**» ve onun temeli olan «**hâkimlerin güvencesi**» nasıl hâkimlerin şahısları için tanınmış bir ayrıcalık değilse, fakat yargı görevinin gereği gibi yerine getirilebilmesi için şartsa (aksi halde **adalet**, bir göstermelik **adalet**, daha doğrusu **adaletsizlik** olursa), «**Üniversite özerkliği**» ve onun temelini teşkil eden «**öğretim üyelerinin güvenceleri**» de, asla Profesörlerin şahısları için tanınmış bir «**ayrıcalık**» değildir. Bilimin «**billim**» olabilmesi ve öğretim üyesinin, «**iktidarların hoşuna giden görüşleri**» değil, «**gerçekten bildiğini ve inandığını**», «**kendi yurdunun ve tüm insanlığın yararına bulduğu sonuçları**» açıklayabilmesi, ancak ve ancak onun siyasal iktidarın vesayetinden kurtulmasına bağlıdır. Aksi halde siyasal iktidarlar, kendi işlerine uygun geldiği için, her alandaki bilim adamına «**dünya dönmüyor**» dedirtme hevesine kapılmaya devam edeceklerdir. Ve bilim adamı da, Galileo Galilei gibi bu baskılara dayanamayacak ve —içinden küfretse ve iktidardakilerin göremeyeceği yerde ayağını yere vurarak «**ama yine de dönmüyor**» de-

se bile— resmen «**dünya yuvarlak değil ve dönmüyor**» deme zorunluğunda kalacaktır.

Bilim adamının sindirildiği, bilimin «**güdümlü bilim**» haline düştüğü bir toplumda, yalnız siyaset adamları değil, bilim adamları da «**şallama**» hünerini bol bol kullanır hale gelirler; **GERÇEKLERİN ÜZERİNE ŞAL ÖRTEREK**, üç gün önce söylediklerinin tersini sıkılmadan söyler olurlar. Bundan «bir memleketin ne derece sınırsız zararlar göreceği»ni kestirebilmek için, insanın «Hukuk veya Felsefe Doktoru», hatta «okur yazar» olmaya bile ihtiyacı yoktur. Sağduyusunu ve dürüstlüğü tüm kaybetmemiş olması yeter de artar bile. Zaten Demokrasinin üstünlüğü ve diktatörlüklerin uçuruma sürüklenme niteliği de hep bu nedene dayanmaktadır: «Gerçek üzerine **ambargo** koyduğunuz» zaman, «gerçeği **vizeye** tâbi tutar olduğunuz» zaman, **GERÇEK** sizden intikamını pek acı olarak alır; **yalan ve yanlışın** kapkara deryasında ışiksiz kalırsınız.

İşte bu gerçekleri bilen 1953 yılının Nihat Erim'i, geçen yazımızda yayınladığımız İstifa mektubunu Fakülte Dekanına verdiği ve Halkçı gazetesinde yayınladığı gün, baş makalesinde de şöyle diyordu:

Nihat Erim, Üniversiteden istifasını verdiği gün, zamanın siyasal iktidarını protesto için de, 20.7.1953 günü Halkçı gazetesinde «**BAŞLA-MAK KOLAY**» başlığını taşıyan baş yazısında şöyle haykırıyordu: «Gerçekten bütün diktatöryaların kaderi müsterek olmuştur. Nasıl başlamış olursa olsunlar, sonunda mutlaka felâkete uğramışlardır. Burada sebep, diktatorya yoluna girdikten sonra **çıkışın çok güç** oluşudur. Bir **defa Anayasa ihlâl edilmeye, hukuk kaideleri çiğnenmeye** başlayınca, aynı neviden hareketler birbirini doğurmaktadır. Meselâ şu sırada Türkiye gayet tipik bir tecrübenin içine sokulmuştur. Başlangıçta maskelenmeye çalışılan **sakat işler**, daha iyi yapılmaktadır. Memlekette sanki bir ayaklanma teşebbüsü varmış gibi, fevkalâde

hallerde ortaya atılan tabirler kullanılmaktadır.

Millî selâmet kanunları hazırlanmakta olduğu söyleniyor. Halbuki işin aslı şudur: memleketi iyi idare edemeyen eller, **tenkidler karşısında soğukkanlılıklarını kayıp etmişlerdir**. Tenkidden kurtulmak için türlü bahanelerle hürriyetler kısıtlanmaktadır. Fakat her kısımtı yeni kısıntıya yol açmaktadır. Asıl dert, murakabesizlikten doğmaktadır. Tenkidler baltalandıkça murakabe azalmakta. İşler daha kötüye gitmektedir. Bu yüzden de **sınırlılık** artmaktadır. Bunun çaresini, **yeniden hürriyeti tahdit edici tedbirlerde** bulmaya çalışmaktadırlar. Bu yolda çok garip işler de olmaktadır. Meselâ iktidar partisinin gazetelerine bakılacak olursa, **üniversite muhtariyetini baltalayacak olan kanun tasarısı** da «Millî Selâmetkanunlarından biridir. Buna hayret etmemek mümkün değildir. Üniversite profesörlerinin yazıları, milletin selâmetini tehlikeye sokmuş, **İNANILACAK ŞEY MİDİR BU?** Yürürlükte olan kanunlar, Devletin güvenliğini korumak için ağır cezalar koymuştur. Kanunlara göre suç sayılmayan yazılar Millî Selâmeti tehlikeye sokabilir mi? Sokar diyenlere inanmak için çok saf olmak gerekir.

Bu bir yerde böyledir. Bütün diktatoryalar aynı **metodlara** başvururlar: **HÜRRİYETLERİ, UYDURMA TEHLİKELER ÖNE SÜREREK TAH-DİT ederler**. Hattâ bu konuda **TER-TİP**, ilk bakışta göze çarpacak kadar **ÇOCUKCA** olur. Nitekim üniversite muhtariyetini zedeliyecek olan kanun **GÜYA üniversiteyi politikaya sokmamak için** hazırlanmıştır. Halbuki metinde bu maksadı sağlayacak hüküm yoktur. Tasarı üniversite içi ile değil, dışı ile meşguldür. Asıl maksadın **TENKİD-LERİ SUSTURMAK** olduğu bilin-

“ Bütün diktatoryalar hep aynı metodlara başvururlar: Hürriyetleri, uydurma tehlikeleri öne sürerek tahdit ederler. Hatta bu konuda tertip, ilk bakışta göze çarpmak kadar çocukça olur. Nitekim Üniversite muhtariyetini zedeleyecek olan kanun, güya Üniversiteyi politikaya sokmamak için hazırlanmıştır.

mektedir. Bunu maskeleyerek için başka şeyler söylemektedir.

Gene Millî Selâmet parolası altında, dinin siyasete âlet edilmesini önlemek bahanesi ile yeni bir kanun getirilmekte imiş. Bahane diyoruz, çünkü bu tasarıda da, eğer yazılanlar doğru ise, maksatla ilgili olmayan bir hüküm yer almıştır. Siyasi mitingleri mahkeme kararı olmaksızın polis dağıtabilecekmiş [...] Ne garip benzetilmiştir ki, Arjantin'de **ALBAY PERON** da aynı yollardan yürümüştür. O da işleri, sekinle uydura uydurs, Demokrasi ve Hukuk Devleti mefhumunun muhtevasını bırakmıştır. Diktatörlük heveslileri başlangıçtan hayale kapılmamalıdır. İşin sonunu iyi düşünmelidir. Millete birgün mutlaka hesap verileceği bilinmelidir. Diktatörlüğe bazan çok kolay başlanabilir, aynı kolaylıkla içinden çıkılabildiği henüz görülmemiştir.» (Nihat Erim, Halkçı, 20.7.1953).

Evet, 1961 Anayasasını ve Üniversite özerkliğini böyle savunuyordu bir zamanların Nihat Erim'i!!

Nihat Erim'in Üniversite özerkliğini ve Üniversite öğretim üyelerinin düşünce özgürlüğünü savunması, 1971 yılının Nisan ayı sonlarına kadar devam eder. Her fırsatta üniversite hocasının güvenliğe sahip olmasını, bütün enerjisiyle dile getiren bu sâbık Üniversite öğretim üyesi, AP'nin ve Demirel'in önerdiği «Anayasa Nizamını Koruma Kanunu Tasarısı»nın, üniversite hocasının söz hürriyetini (bilim hürriyetini) kısıtlamasına karşı, 23.3.1969 günlü **Kocaeli Merkez İlçe kongresinde** şöyle demektedir:

«Anayasa Nizamını bozmayacağız diye, milletvekillerini, senatörleri Parlamento dışında meselâ böyle bir toplantıda konuşmasından dolayı suçlu diye tevkif etmeği akılları sıra mümkün kılmak istiyorlar,

ÜNİVERSİTE KÜRSÜSÜNDE KONUŞAN PROFESÖRÜ AYNI ŞEKİLDE YAKA PAÇA GÖTÜREBİLMEK İSTİYORLAR. TRT'yi istedikleri gibi tam sindiremediler. Şimdi kanunu değiştirerek TRT'yi muhalefete karşı tek taraflı kullanılacak hale sokmak hevesi içindeler» (Cumhuriyet, 24.3.1969, S. 1 ve 7).

Prof. Erim, 12 Mart 1971'den sonra bile Üniversite öğretim üyesinin hürriyetini savunurken bakınız neler diyebilmiştir:

«Medeni bir memlekette kürsüye çıksın: **ÂZAMİ KÜRSÜ HÜRRIYETİ İLE MAO'YU, CHE GUEVERA'YI MİTHETESİN, KİMİ İSTERSE MİTHETESİN AMMA MUKABİLİNDE, KAPİTALİZM DE METHEDİLİRSE EDİLECEK; ONA ZORLA MÂNİ OLMAK YOK. SOKAĞA ÇIKIP «EYLEM YAPIYORUM» DİYE CAM KIRMAK YOK; KURŞUNLAMAK YOK.** Bunu yapan, devleti karşısında bulacaktır. (...) İlla da ben «ihtilâl yapacağım» diyene ben, devletin boynunu uzattırılmam.» (Nihat Erim, 5.4.1971, Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 3, Toplantı 2, Cilt 12, S. 458).

Görülüyor ki, Erim, kürsülerde Mao'ların ve Che Guevara'ların değil okutulmasını, **METHEDİLMESİNİ** de savunmuştur. Hem de 5.4.1971 günü bile...

Sadece «başka hocaların da kapitalizmi methetmesine engel olunmasını, kaba kuvvete başvurulmasını» istediği bundan ibaret! «Kaba kuvvete başvurulmazsa, gerçek galip gelir» demek istiyor. Oysa Üniversite, Mao veya Che Guevara sevdasında değil. Gerçekleri, methetmeden, sadece anlatmayı kâfi bile görüyor. Erim ve arkadaşları ise, bugün buna da razı değil! Objektif bilgiler ve Profesörün kendi inançlarını dile getirmesinden ötürü —Erim'in deyimleriyle— sürül-

mesin yeter diyor. Tekrar hatırlatalım, Erim bu konuda, 9.4.1971'de bile şöyle diyordu: «Üniversite özerkliği, benim anladığım, **KÜRSÜYE ÇIKARSIN, İSTEDİĞİN FIKRI İSTEDİĞİN ŞEKİLDE ANLATIRSIN** ve **BUNDAN DOLAYI KORKMAZSIN, BENİ YARIM AZLEDERLER Mİ, ALIRLAR BURADAN ŞURAYA SÜRERLER Mİ?** diye. **ÜNİVERSİTE ÖZERKLİĞİ, BU!**», (Nihat Erim, 10.4.1971 Cumhuriyet gazetesi, Kemal Aydar'a verdiği demeç).

Geçen sayımızda bu cümlelerden sonra, yanlışlıkla «Millet Meclisi Tutanak Dergisi» kelimeleri de yer almıştır. Özü diler düzeltiriz Erim'in bu cümleleri Millet Meclisi tutanaklarında değil, Kemal Aydar'a verdiği demeçte yer almaktadır.

Simdi ise, sadece başka yere sürmek değil, Üniversite öğretim üyelerinden kurulu olmayan fiçilerinde birçok politikacının da bulunduğu bir Kurul, mahkeme kararını dahi beklemeden, Üniversite hocasını görevinden atabilecek.

Bu çözümlerin, 12 Mart İktidarının ilk Başbakanı olan sâbık Üniversite üyesi Erim'in eski görüşleriyle ve 1961 Anayasasının ilkeleri ve ruhuyla ne dereceye kadar bağdaşabildiğini, Türkçe bilen her vatandaş kolayca saptayabilir. O 1961 Anayasası için ise, Prof. Erim, 6 Nisan 1971 günü bile Cumhuriyet Senatosunda şöyle demişti: «1961 ANAYASASI, BİZİM REHBERİMİZ PUSULAMIZ OLDUĞU için ona göre bir program hazırladık geldik» (Nihat Erim, 6.4.1971, Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt 58, S. 574).

Ortaklıklar

Yabancı sermaye kârda

Özel kesimde kazanç payının yüksek olmadığı, bu kesimde görev almış kişiler tarafından belirtilebilir; kâr denilen sihirli kalemin seviyesi hakkındaki bilgiler ya gizli tutulur, ya da bu bilgiler hakkında yanlış rakamlar verilir. Fakat bazan gözden kaçan, dalgınlıkla bazı resmi kaynaklarda yer alan rakamlara rastlayabilirsiniz. Bunlardan bir önemlisi, Ticaret Bakanlığının 1973 yılı Bütçe Raporunda yayınlandı ve bazı gazetelerde de kısaca yer aldı. Bu, yabancı sermayeli ortaklıkların 1952-1972 yılları arasında kâr transferiyle ilgili

rakamlarıydı. Bu dönem içinde, yani yirmi yılda, Türkiye'ye 1 milyar 30 milyon liralık yabancı sermaye gelmiş ve 560 milyon liralık kâr transferi sözkonusu olmuştur. Bu ise, yabancı sermayeli ortaklıkların, yatırıma oranla, yüzde 55 kâr sağladıklarını göstermektedir. Bizde, yerli özel sektörün, «ancak yüzde 3 veya yüzde 10 oranında kâr ediyor» diye yakındığı bir durumda ve bunun, televizyon programlarında, İstanbul Sanayi Odası Başkanı'nun diliyle kamuoyuna ifade edilmesi karşısında, Ticaret Bakanlığı 1973 yılı Bütçe Raporunun 31'inci sayfasının gözden geçirilmesini salık verebiliriz.

O zaman görülecektir ki, 1960 yılından sonra kâr transferi, sermayenin yüzde 20'ünden aşağıya düşmemiş, hattâ kâr oranı artarak, 1965'de yüzde 39'a, 1968'de yüzde 58'e 1970'de yüzde 76'ya yükselmiştir.

Genel olarak, ekonominin enflasyonist durumunda, yani fiyat artışlarının sert olduğu dönemlerde kâr transferi de yükselerek yüzde

50'lerin üzerine çıkmıştır. Nitekim, TABLO 1 incelenecek olursa görülecektir ki, fiyat artışının yüzde 1.5 civarında olduğu 1961-64 döneminde, yabancı sermayenin kâr transfer oranı yüzde 24 dolayında kalmıştır. 1965-68 dönemi, enflasyonun nisbi artış gösterdiği dönemdir; fiyatlar yüzde 6 oranında artmış, yabancı kâr transferi de yüzde 61 oranına yükselmiştir. 1969-72 ise enflasyonun çok sert olduğu dönemdir ifade etmektedir. Ortalama fiyat artışı yüzde 18'dir ve yabancı kâr transferi yüzde 75 oranına yükselmiştir. Fiyat artışlarının yerli sermaye için olduğu kadar yabancı sermaye için de ne denli kârlı olduğu anlaşılmaktadır. Herhalde, yeni Teşvik Tasarısının da fiyat artışları kadar özel kesime kâr getirici olacağını sanıyoruz. Fiyat artışlarından daha mı kârlı olacağını ise zaman gösterecektir.

Ya yerli sermaye?

Acaba, yabancı sermaye bu oranda kâr ederken, bunun ortağı olan yerli sermaye kâr etmeyecek mi? Bir yandan en kazançlı yatırım alanları tercih edilirken, bir yandan da fiyat artışları daha çok kâr marjını yükseltirken, elbette yerli sermaye de kâr edecektir. Yabancı sermayeli ortaklıklara yüzde 55 oranında yerli sermayenin katılmış olduğu düşünülürse, doğal olarak, özel kesimin de, benzer kâr oranlarını bilançosuna geçirdiği görülecektir. Acaba, İstanbul Sanayi Odası Başkanı, özel kesimin kâr haddinden örnek verirken, bilanço rakamlarına bakmayı göze alabilir mi? Sanmıyoruz!

Niçin besin ve kimya?

Mevcut yabancı sermayeli teşebbüslerin, 30. 9. 1972 tarihi itibarıyla durumu, ilginç sonuçlar göstermektedir. Bir kez, mevcut 98 firmanın 10 tanesi besin sanayini, 31 tanesi kimya sanayini, 20 tanesi de elektrik araç ve gereçleri —ampul dahil— yapımını tercih etmişlerdir. Toplam sermaye 3,3 milyar lira civarında olup, bunun 1,5 milyar lirası yabancı kökenlidir.

Ticari krediler artıyor

Ülkemizde bir yandan, parlak kelimelerle, sanayileşmemizin edebiyatı yapılır, bir yandan taraf tutucu Teşvik Tasarısı düzenlenirken, kredi mekanizmasının hiç de sanayiden yana olmadığı gerçeği üzerinde durulmamaktadır. Sanayicilerin çoğu, kısa dönemli ve küçük faizli ticari krediler kullanarak, ham madde veya öteki ivedili masrafları karşılamaya çalışıyor. Dün-

TABLO 1

Yabancı sermayenin kâr transfer oranı ile fiyat artışı ilişkisi

YILLAR	Yabancı Sermaye Kâr Transferi Oranı	Sanayi Fiyat Endeksi	Fiyat Artış Oranı
1961	29.2	96.3	% 0
1962	24.0	96.3	0
1963	20.4	100.0	4.0
1964	24.4	102.7	2.7
1961 — 64 dönemi	24.0		1.6
1965	39.0	107.8	4.9
1966	68.0	112.2	4.1
1967	79.0	122.3	9.8
1968	58.5	128.8	5.4
1965 — 68 dönemi	61.0		6.1
1969	102.0	136.5	12.5
1970	76.5	153.6	12.5
1971	62.0	195.0	27.0
1972	57.2	215.0	16.0
1969 — 72 dönemi	75.0		18.5

Kaynak: Kâr transferi, Ticaret Bakanlığı 1973 yılı Bütçe Raporu sayfa 31'deki bilgilerden hesaplanmıştır.

TABLO 2

YILLAR	Banka kredileri Toplamı	Sanayi Kesiminin Payı	Ticaret Kesiminin Payı
1969 Aralık	33,1 Milyar TL	% 5.0	% 58
1970 "	37.0	5.6	59
1971 "	42.8	5.5	63
1972 Eylül	47.4	6.0	68

Kaynak: Maliye Bakanlığı Yıllık Ekonomik Rapor, 1972, Sayfa 46.

Teşvik'in karşısına çıkan teşvik

«Hepimiz biliyoruz ki, daha 1927 yılında Sanayi Teşvik Kanununun kabulünden beri, sanayileşme, kalkınma politikamızın başlıca unsuru olmuştur. Bir yandan paramızın değeri devamlı olarak düşük tutuldu. Böylece ihracata dayanan tarım sektörünün geliri azaltıldı. Yatırım malları ve ham maddesiyle dışarıya bağlı olan sanayicinin maliyeti düşürüldü. Başka bir deyimle, tarım sektöründen sanayi ve ithalat sektörüne gelir transferi yapıldı.

Öte yandan, kambiyo tahditleri ve gümrük yasaklarıyla, yeni kurulan sanayi, devamlı ve aşırı himayeye kavuştu. Oligopolistik, hattâ monopolistik (tekel'ci) olan bu denge çoğu defa kalitenin geliştirilmesine, vasıflı işçi ve teknisyen yetişmesine, en önemlisi iyi sevki idarecilerin yetiştirilip iş başına getirilmesine, idarede rasyonalizasyon tedbirlerinin alınmasına, standardizasyona önem verilmesine, yırtıcı bir pazarlama tekniğine engel olmuş veya geciktirmiştir.

Her şeyden önce sanayi politikamızın ana hatlarını ortaya koymamız lâzım. Kendi kendine yeterli, ithal ikamesine dayanan, fakat maliyeti yüksek bir sanayi mi —bu taktirde sosyal refah anlayışı ikinci plânda kalacaktır— yoksa rekabete ve geliştirilmeye hazır, ucuz ve kaliteli mal imâl eden ve uluslararası ticarî işbirliğine dayanan bir sanayi mi? Eğer tercihi biz ikinci şık lehine kullanacak isek, bir yandan döviz gelirlerimizi arttırmamız, diğer yandan mukayeseli avantajımız olan sanayi dallarını tercih etmemiz ve bu dallarda ihtisaslaşmamız, hlmaye rejimimizi bir program dahilinde tedricen azaltmamız icap eder.»

Yukarıya aldığımız bu yazı ne sosyalist bir dergide yayımlanmıştır ve ne de ortanın solunda bulunan bir politikacının konuşmasıdır. Aşırı himaye yüzünden sanayimizin uğradığı sorunları belirtiyor, tekelci dengenin gelişmeye engel olduğundan yakınıyor. Hem de himaye rejimimizi bir program dahilinde tedricen azaltmamızı öneriyor. Zaten üretimini dış pazarlara açmayı düşünen her akıllı üretici, dengesiz himaye metodlarının çıkar yol olmadığını kabul etmek zorundadır. Mukayeseli avantajımız olan sanayi dallarının tercih edilmediğinden elbet yakınacak, tarım sektörünün himayesine son vermek, yani bu sektörden süreli gelir transferine muhtaç olmayan bir sanayi yapısına kavuşmak gerekeceğini savunacaktır. Tıpkı yukarıya aldığımız konuşmayı yapan kişi gibi.

Bu kişinin kim olduğunu merak etmişsinizdir. Kim olduğunu öğrenmeniz için, İktisadi Kalkınma Vakfı'nın 27 Şubat 1970 günü Tarabya Oteli'nde düzenlediği oturuma ait tutanaklara bakmanız gerekecek. Sanayimizin Ortak Pazar koşullarına itibak ettirilmesi için alınması gerekli tedbirlerin tartışıldığı bu açık oturumda, Koç Holding'in başındaki kişi bu konuşmayı yapmış, bir bakıma bugünkü Teşvik Tasarısı'nın karşısına çıkmıştır. Görülüyor ki özel sektör bile, nakit transfer eden teşvikin çıkar yol olmadığını görmeğe başlamıştır. Dileriz ki, sıra, politikacı karar organlarına gelir de, teşvikin, aşırı teşvikten zarar göreceğinin farkına varırlar!

ALI NECATİ

yanın neresinde, sanayiciyi ticari kredi almağa zorlayan bu koşullar değişmeden kalmıştır? Özellikle sanayileşme övgüsü içinde, asıl sanayiyi unutmak nasıl mümkün olabilir? Oluyor işte! TABLO 2'yi inceleyenler hemen göreceklerdür ki, Sınai sektörü, toplam kredilerin yüzde 5'i ile yüzde 6'sını kullanırken, ticaret erbabı yüzde 58-68 oranında kullanım olanağına sahiptir. Hattâ 1969'da bu oran yüzde 58 iken, 10 puanlık bir artışla, yüzde 68'e yükselmiştir. Elbette, yüzde

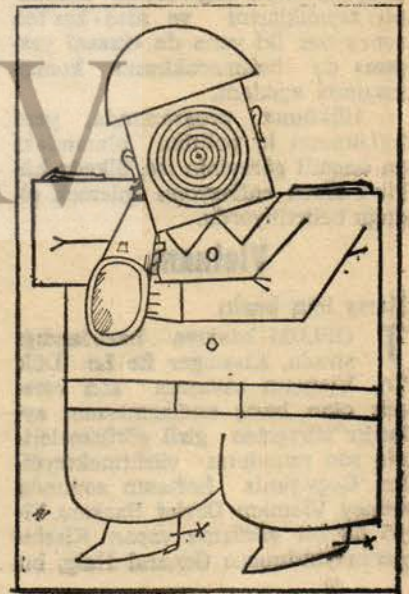
68 oranındaki kredi hacminin tümünün tüccar tarafından kullanıldığı ileri sürülemez. Fakat Sanayiye yönelik kredi mekanizması gelişmemiş olduğu için, kısa vadeli ticari krediye muhtaç olma zorluğu, sanayicinin de bu kalem'den yararlanmasına yol açmaktadır. Gerçek sanayileşmeden yana olan siyasî karar organları, herhalde, herşeyden önce, bu konuyu ele almağa ve sanayiciye yönelik kredi mekanizmasını kurmağa girişmelidirler.

Dilin kemiği yok

Richard Nixon'un, ikinci görev dönemine başlaması dolayısıyla düzenlenen and töreninde yaptığı konuşma, ABD'nin, dünya politikasındaki yerinde köklü bir değişimin habercisi oldu. Nixon, her ulusun kendi geleceğini kendisinin saptaması gereğine işaret ettiği konuşmasında, ABD'nin, artık, başka devletlerin uyumsuzluklarına karışması devrinin geçtiğini, hattâ, artık, başka ulusların sorumluluklarınının dahi yüklenilmeyeceğini söylüyordu. Başkana göre, ABD, bütün dünyada barışın sağlanmasından sorumlu tutulamazdı. Her ülke, kendi barışını kendisi sağlamalıydı! Kurulacak olan yeni dünyada, rejim farklılıklarına rağmen, insanlar kardeşçe, birarada yaşayacaklar, silah gücü yerine fikir gücü egemen olacaktı! Bu dünya düzeni içinde ABD, kendisine düşen sorumlulukları yerine getirmek suretiyle, her zaman, «Büyük Devlet» özelliğini koruyabilirdi.

Tehdit mi, alay mı?

Nixon'un bu sözleri, siyasal gözlemcilerce, genellikle, Batılı müttfiklere yöneltilmiş bir tehdit olarak nitelendirildi. ABD, artık, özellikle İkinci Dünya Savaşı'n-

dan sonra belirginleşen Sam Ames imajını bırakıyor ve «herkes kendi başının çaresine bakam» diyordu. Oysa Nixon, konuşmasının bir yerinde de, «Amerika olmadıkça dünyada barış sağlanamaz, özgürlükler korunamaz» yargısını veriyordu. «Bu nedenle, ABD, sorumluluklarına sadık kalacak ve dostlarını desteklemeye devam edecek» ti! Dahası, «yer yüzünde hiçbir ülke, isteklerini başka bir ülkeye zor yoluyla kabul ettirmek hakkına sahip değildir» di!

Nixon'un bu çelişik konuşması, mizahçılara bol bol sermaye oldu. Anlaşılan, Vietnam bozgunu, ABD Başkanının ateşini yükseltmişti. Fakat, Nixon'un bu çelişik yapılı konuşmasında, gizlenemez bir gerçek vardı ki, o da şuydu: Artık ortaya, yeni Vietnamlar çıkamaz!

Batı Almanya

Brandt'ın programı

Batı Almanya'da Sosyal Demokratlarla Hür Demokratlardan oluşan koalisyon hükümetinin programı, geçtiğimiz hafta içinde Başbakan Brandt tarafından açıklandı. Yeni hükümet programında, tıpkı seçim propagandasında olduğu gibi, asıl ağırlık, dış politikaya verilmişti. Brandt, hükümetinin, izlediği barış politikasıyla, Avrupa'da yumuşamaya geniş ölçüde katkıda bulunduğunu belirttiikten sonra, Batı Avrupa ile bütünleşme ve Doğu Avrupa ile ilişkilerin düzeltilmesi politikasına devam edileceğini belirtiyordu. ABD'nin Avrupa kıtasındaki siyasi ve askerî varlığını da kıtanın güvenliği ve dünya barışı açısından kaçınılmaz görüyordu.

Brandt, Vietnam'da barışın en kısa zamanda sağlanacağı umudunu taşıdıklarını ve ateş-kes'ten sonra her iki yana da «insani yardım» da bulunacaklarını konuşmasında açıkladı.

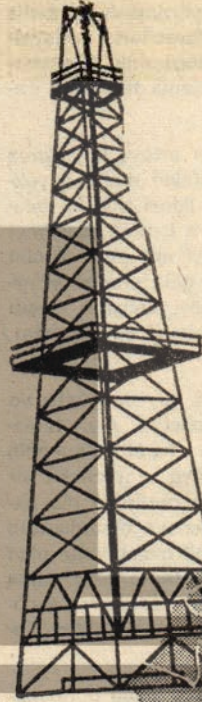
Hükümet programında, yeni hükümetin iç politika alanındaki en önemli görevinin ise, ülkede hüküm süren enflasyonu önlemek olduğu belirtiliyordu.

Vietnam

Barış için baskı

TOPLUM baskıya hazırlandığı sırada, Kissinger ile Le Dük To, Vietnam savaşına son verecek olan barış andlaşmasının aylardır süregelen gizli görüşmelerinin son raundunu yürütmekteydiler. Geçtiğimiz haftanın sonunda Güney Vietnam Devlet Başkanı Ti-yö ile bir görüşme yapan Kissinger'in yardımcısı General Haig, bu

ERGIN EROĞLU

TÜRKİYE'NİN
ÇEVRESİNDE
GEÇEN HAFTA

Ortadoğu
raporu

Teknolojinin hızla gelişmekte olduğu çağımızda, hem üretim, hem de tüketim araçları bakımından, enerji gitgide artan bir önem kazanmaktadır. Ekonomik büyüme ve sanayileşme süreci içinde, yakın bir geçmişte kadar sıkıntısı fazla duyulmayan enerji ihtiyacı, günümüzde gelecek adına kaygular uyandıran bir sorun haline gelmiştir. Enerji üretimi ve yeryüzünün enerji kaynaklarından yararlanmada ön alma çabaları, uluslararası politika sahnesinde önemli gelişmelere yol açabilecek niteliktedir. Ve ister gelişmiş ülke olsun, ister gelişmesini tamamlamamış ülke, hepsi de, bu sürecin politik etkilerini az veya çok duyacaktır.

Petrol, günümüzde bir başka enerji maddesiyle yeri doldurulamayan ve gitgide varlığına daha çok ihtiyaç duyulan bir enerji kaynağı durumundadır. Özellikle büyük kapitalist ülkeler için hayati önem taşıyan petrol, kapitalistlerarası bir politik rekabetin de belibaşlı unsurlarından biri olmuştur. Bir yandan enerji tüketiminin hızla artması, bir yandan da gelişmiş ülkelerdeki bazı enerji kaynaklarının tükenmeğe yüz tutması, dev ekonomilere yönelmiş bir enerji bunalımı tehlikesini ifade eder.

1971'deki 166 milyon tonluk petrol ithalatının, 10 yıl sonra 500 milyon tona yükselmesi beklenen ABD, Latin — Amerika'daki petrol rezervlerinden yararlan-

ÜSTAY

görüşmeden yarım saat içinde çıkınca, siyasi gözlemciler, Güney Vietnam hükümetinin, barış andlaşması konusunda artık tamamen tatmin edilmiş olduğu kanısına vardılar. Nitekim bu Pazartesi günü başlayan barış görüşmeleri dolay-

siyle Güney Vietnam Dışişleri Bakanının da Paris'e gitmesi, bu ihtimali doğruluyordu.

Vietnam'da barış, TOPLUM baskıdayken gerçekleşmiş bulunuyordu.

Değişen ve Gelişen Dünyada Petrol

bildiği için şimdilik fazla sıkıntıya sayılmaz. Fakat petrol ihtiyacının büyük bölümünü dışardan karşılamak durumundaki Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ülkeleri ve Japonya, böyle bir bunalımın tehdidi altındadırlar. Kuzey Denizi'ndeki petrol rezervleri ise, işletmeye açıldıktan sonra, tüm Avrupa petrol ihtiyacının ancak yüzde 10'unu karşılayabilecektir.

GÖZLER ORTADOĞU'DA

Yüzde 50'si Arap Dünyası'nda ve yüzde 9'u İran'da olmak üzere, Dünya petrol rezervlerinin yüzde 60'a yaklaşan büyük bölümü Ortadoğu'dadır. Arap Dünyası'ndaki petrol rezervlerinin yalnız başına Kuveyt yüzde 33'üne, Suudi Arabistan ise yüzde 27'sine sahiptir. Kuveyt, Suudi Arabistan, İran ve Irak, Dünyada en çok ham petrol üreten 8 ülke arasında yer alır. Ve son 10 yılda, bütün Dünya petrol üretiminde, yüzde 120'lik bir artışa karşılık, yalnız Ortadoğu'da yüzde 213 oranında bir artış kaydedilmiştir.

Ortadoğu, bu özelliğiyle, büyük kapitalist devletlerin yoğun ilgisini üzerine çekerken, bölgedeki rejimlerin kaderleri üzerinde de etkili olabilecek bir görünüm kazanmıştır. Petrol, ister ilerici olsun ister tutucu, buradaki rejimlerin ayakta durabilmesinin başlıca nedenidir. Milli hâsılının çok yüksek düzeylere ulaştığı bu ülkelerde, petrol gelirleri, halkı baskı altında tutmak ihtiyacındaki yönetimler için etkili bir araç olarak kullanılabilirken, ilerici rejimlere de, emperyalizmin çıkarlarının baltalanmasında ve ülke ekonomisinin geliştirilmesinde, değerli bir kaynak olabilmektedir. Petrol ürünlerinin, Dünya pazarlarında gitgide kazanmakta olduğu değer, emperyalizmin temsilcisi yabancı tekellerin varlıklarına yöneltmiş millileştirme uygulamaları ve bunun bir tehdit unsuru olarak değerlendirilebileceği gerçeğiyle yakından ilgilidir. 1972 Haziranında, Irak'ta «Iraq Petroleum Co. Ltd.» (IPC)'nin millileştirilmesi ve Suriye'nin, adigeçen şirketin boru hattı tesislerine elkoyması, yabancı tekellerin petrol çıkarlarını önemli kayıplara uğratan uygulamalara yeni bir halka daha eklemiştir. Yine, geçen haziranda yapılan Viyana toplantısında, Anglo — Sakson dev şirketlerin sermayelerine «katılma» kararı, Petrol İhracatçı Ülkeler Birliği (OPEC)'nin, yabancı tekelleri tavizlere zorlayan ısrarlı tutumunun bir devamıdır. Irak'taki petrol üretimi artışının, son 10 yılda yüzde 68'den ibaret kalması (Dünyadaki üretim artışı yüzde 120), hattâ millileştirmeden önceki 4 ay içinde yüzde 28'lik bir düşüş göstermesi, Irak hükümeti'nin IPC'ye olan düşman tavrını anlatabilmektedir.

GEÇMİŞTE MİLLİLEŞTİRME UYGULAMALARI

İk millileştirme, Meksika Devlet Başkanı Cardenas tarafından Shell şirketine uygulanmıştır. 1951'de İngiliz — İran petrol kumpanyasının varlıklarına Musaddık tarafından elkonulması (Bak : «Bir hükümet nasıl devrilir?»), Ortadoğu'daki ilk millileştirme uygulamasıdır. 1953'te Musaddık devrilince, çoğunluğunu İngilizlerin teşkil ettiği bir konsorsiyum meydana getirilecek, fakat İran'ın yeniden en çok petrol üreten Ortadoğu ülkesi haline gelebilmesi için 15 yıl geçmesi gerekecektir. İran, 1954'te, yabancı petrol şirketlerini görünüşte millileştirmiş ve hukuken onları mülk sahibi olmaktan çıkararak kiracı durumuna getirmişti. OPEC ülkelerinin, Viyana toplantısında aldıkları karara katılmayı kendi açısından gereksiz bulan İran, bu gerekçeyle öne sürecektir.

Bunun üzerine OPEC dayanışmasını bozma suçlamasına uğrayan İran, petrol dünyasının 8 büyük deviyile anlaşmaya vararak, gerçekleşmesini beklediği, geniş çaplı yatırımlar için dış finansman, Dünyanın en büyük petrol rafinerisi, son derece geniş petrol boru hatları ve 500 bin tonluk tankerlerin yanaşabileceği büyük bir liman işletmesi hedeflerini daha çekici bulmuş olsa gerektir. Ne var ki, yabancı şirketlere uzun süreli teminatlar vermeyi fazla önemsemeyen İran'da, 1971'deki üretim kapasitesiyle (227 milyon ton), 35 yıl sonra petrol rezervleri tamamen tükenmiş olacaktır.

1957 Aralık ayında Endonezya Cumhurbaşkanı Sukarno, Sumatra'nın kuzey bölgesindeki Shell petrol tesislerini millileştirmiş ve 1965'te de, bütün yabancı şirketleri bu uygulamanın kapsamına almıştır.

1965'te Irak, IPC'ye verilmiş imtiyazların yüzde 99,5'ünü millileştirme kararı almış, fakat bu karardan sonra petrol üretiminin düşmesi üzerine, 1967'de General Kasım, IPC ile yeniden görüşmelere oturmak zorunda kalmıştır.

1967'de Cezayir, Esso ve Mobil şirketlerinin varlıklarını millileştirmiştir. Bundan sonra sıra, 1970'de Shell, AMIF (İtalyan), SOFRATEL (Alman) ve Philips Petroleum And Dirling Co. şirketlerine gelmiştir.

1971 şubatında Bumedien'in aldığı, «Cezayir'de faaliyet gösteren şirketlerin yüzde 51 hissesini millileştirme» kararından sonra, Fransız petrol şirketleri de, önemli ölçüde denetim altına alınmış oluyordu. Yine bu kararla Cezayir, boru hatlarının ve Büyük Sahra'daki tabii gaz yataklarının tamamını millileştirme kapsamına almıştır.

1971 aralık ayında Libya, British Petroleum Co. Ltd. (BP), nin varlığını millileştirmiştir.

Ortadoğu petrolü üzerindeki çekişmeler ve bunun doğuracağı politik uyumsuzluklar, Kapitalist Kamp'ın güçlü temsilcileri arasında kaçınılmaz görünmektedir. Kapitalist Kamp içindeki üstünlüğünü hiç de bırakmaya istekli görünmeyen ABD'nin, Ortadoğu hegemonyasını sürdürmekten vazgeçmeyeceği de kolay anlaşılabilir bir gerçektir. Hiç bir Ortadoğu ülkesinin bu gelişmeden etkilenmemesi düşünülemez.

Ama bu sonuca ulaşılmasında dünya kamuoyunun gösterdiği uyanık tutumu da gözden uzak tutmamak gerekir. Vietnam vahşetini protesto için düzenlenen gösteriler, geçtiğimiz hafta içinde bütün dünya ülkelerinde geniş ilgi topladı. Hat-

tâ ABD'de yapılan gösteriler, diğerlerine oranla daha da çaplı ve etkiliydi. Başkan Nixon'un ikinci görev dönemine başlaması dolayısıyla düzenlenen and töreni sırasında ülkenin her yanından gelen onbinlerce gösterici, Başkanın Vietnam

konusunda izlediği kaypak politikayı protesto etti. Amerikan Kongre üyelerinin beşte birisine yakın bir bölümü, Nixon'un Vietnam politikasını protesto için and törenine katılmadı. Bu, ABD'de ender rastlanan bir olaydır.

AFRIKA/73

Selasiye'nin Habeşistanı

Habeşistan İmparatoru Haile Selasiye, sadece, günümüzün en uzun süre iktidarda kalan devlet başkanı değil, aynı zamanda, tarihin en uzun saltanat süren hükümdardır da... Nasıl olmasın ki; o, Habeşistan'da İmparator naibi olarak iktidarı eline geçirdiği zaman, Rusya'da henüz ihtilâl olmamıştı. Ama 57 yıl süren iktidarından sonra geçen yıl 80'inci yaş gününü kutlayan «İmparatorlar Arslanı»nın, artık devlet yönetiminden elini eteğini çekip sarayında keyif çattığı sanılmamalıdır. Selasiye, sadece hükümet toplantılarının en faal üyesi olmakla kalmaz, aynı zamanda, örneğin televizyon programlarının seçimi gibi en ayrıntılı işlerle bile ilgilenir. Üstelik, seksen yaşındaki bu genç hükümdarın tek ilgi alanı iç politika da değildir. Haile Selasiye, aynı zamanda, Afrika Konferanslarının başta gelen öncülerinden birisidir. Birleşmiş Milletler örgütünün Afrika temsilciliğinin ve Afrika Birliği örgütünün merkezinin Adis Ababa'da bulunması, Habeş hükümdarının dış politikadaki etkinliğini kanıtlamağa yeter.

1973 yılının başında, birçok gözlemciye göre, Afrika kıtasının en yetenekli siyasal liderlerinden birisi sayılan Haile Selasiye'nin uğraşmak zorunda olduğu başlıca sorunlar şöylece özetlenebilir:

a) Selasiye iktidarına yönelen tehditlerin en önemlisi, kuşkusuz, Eritre Kurtuluş Hareketi'dir. 1972'nin aralık ayında Habeşistan havayollarına alt bir yolcu uçağının kaçırılması teşebbüsü, Habeşistan'ın bu iç sorununa bütün dünyanın ilgisini çekmiştir. Kaçırma teşebbüsünde bulunanlar güvenlik memurları tarafından öldürülmüşlerdir ama, Erit-

Nüfusu: 25.5 milyon, fert başına milli gelir: 70 dolar, kalkınma hızı: yüzde 2.6, okur - yazar oranı: yüzde 17, etnik gruplar: Hamitiler yüzde 40, Tigrenler ve Semitler yüzde 33; dinsel gruplar: Habeş ortodoksları yüzde 50, müslümanlar yüzde 35, protestanlar yüzde 5, animistler yüzde 10; Silahlı kuvvetler: Kara kuvvetleri 41 bin, deniz kuvvetleri 1400, hava kuvvetleri 3000.

Başlıca ihraç malları: Kahve yüzde 70, deri yüzde 15

Tarihsel gelişim: Habeşistan, dünyanın en eski ülkelerinden biridir ve Af-

re Kurtuluş Hareketi'nin kolay kolay ortadan kaldırılabileceği beklenmemektedir. Bu hareketin en kararlı mensupları müslümanlardır ve çoğunlukta oldukları kuzey eyaletlerinde hükümet kuvvetlerine karşı gerilla savaşı yürütmektedirler. Bazı Arap devletlerinden de maddi destek gören Eritre savaşçıları, siyasal gücün daha adil biçimde dağılımını istemektedirler.

b) Selasiye'nin ayrılıkçı Eritre Hareketi dışında bir de Somali derdi vardır. Ülkenin güneydoğu komşusu olan Somali Cumhuriyeti ile arasındaki sınır çatışmaları uzun süredir devam etmektedir. Geçen yıl içinde, çatışmalarda bir hafifleme olmuştur.

c) Diğer Afrika ülkeleriyle arası gayet iyi olduğu halde, Selasiye'nin, Arap ülkeleriyle arası oldukça gergindir. Arap devletleri, Habeşistan'ın özellikle askeri yönden İsrail'in etkisine girmesini endişeyle izlemektedirler. Çünkü İsrail, Habeşistan'ı nüfuzu altına aldığı takdirde Mısır'ın can damarı demek olan Nil nehrini de kontrolü altında tutabilecektir. Bununla birlikte, geçen yıl içinde, Habeş - Arap ilişkilerin de bir yumuşama görülmüştür.

d) Son zamanlarda Habeş İmparatorunun asil canını sıkan olaylar ise, Habeşli üniversite öğrenci-

Gerekli bilgi

rika kıtasının ilk bağımsız devletidir. Anayasal bir monarşi ile yönetilmektedir. İmparator Haile Selasiye, 1916'dan, prensliğinden beri ülkenin yönetimini elinde tutmaktadır. 1930'da İmparator olmuş, 1931'de ülkesine yazılı bir anayasa vermiştir. 1955'de yapılan değişikliklerle Habeşistan, temsili demokrasiye yönelmiştir. Bugün ülkede, iki meclisli bir parlamento ve ülkeyi meydana getiren 14 eyaletin herbirinde ayrı mahalli meclisler vardır. Fakat siyasi parti yoktur ve ülkenin yönetimi İmparator Selasiye ile onun atadığı hükümetin elindedir.

lerinin, başkent Adis Ababa'da yaptıkları gösterilerdir. Bazı işçiler tarafından da desteklenen bu öğrencilerin görüşleri, genellikle, aşırı sol ve anti - Amerikandır. Sol eğilimli hareketlerin, gelecekte etkisini daha da arttırması beklenebilir. Bunun nedeni ise, ülkenin ekonomik yapısındaki dengesizliktir.

e) Ekonomik dengesizlik özellikle toprak mülkiyetinde kendisini göstermekte ve siyasal iktidara karşı, solun yanında, sağdan da bir tehdit unsuru olmaktadır. Ülkedeki verimli toprakların kabaca üçte ikisi İmparatorluk ailesine ve Kili seye aittir. İmparator Selasiye, bunun dışında kalan toprakları halke dağıtmayı amaçlayan bir toprak reformu yapmağa çalışmaktadır. Aslında bu, elli yıldır devam eden bir çabadır ve hâlâ da sonuçlanmamıştır. İşte bu toprak reformu uygulamaları, ülkedeki, «Rases» denilen feodal beyleri İmparatora düşman hale getirmiştir.

Ama, polis kuvvetlerinin sayısının yarısını aşan Habeşistan'da, bu tehditlerin hiçbirisi İmparator Selasiye'nin iktidarını yıkacak güçte değildir. Sayısı 50'yi geçen madalyalarını göğsünde 14 sıra halinde taşıyan İmparatorun iktidarı şu anda, sadece ömrü ile sınırlı gözükmektedir.

yüksek bir huzura

Hep sizin için ...

HASAN HÜSEYİN

Nurettin Bey, kâhyası Faruk Efendiyl çağırıldı:
«— Milleti topla avluya» dedi. «Görüşmem gereken bir husus var...»
«— Başüstüne...» dedi Kâhya ve çıktı.

Nurettin Bey, kentin yakınındaki çiftliğinde yaşıyordu. Adaletli, insaniyetli, haksever bir adamdı. Demokrasiye gönülden inanmıştı. «Demokrasi» derdi, «Peygamber idaresi.. Demokrasiden ayrıldın mı, hak yolundan ayrılmış olursun. En küçük bir meselede topluyacaksın milleti, konuşup danışacaksın.»

«Millet» dediği, çiftlikte çalışanlardı: Kapıcı, erkek hizmetçi, kadın hizmetçi, aşçı, aşçı yamağı, bahçıvan, seyis, şoför, gece bekçisi, it bakıcısı, posta, kâtip.. Çiftliğin bir köşesinde de, ırgatların oturdukları gecekondu kümesi vardı. Nurettin Bey'in «millet» dediği, onlar değildi. Onlar, avluya pek çağrılmazlardı.

Nurettin Bey'in karısı, bir ağa kıızıydı. Konakta iki de nikâhsız vardı. Onlar, konağın ayrı bir bölümünde kalıyorlardı. Lâf aramızda, birini bardan, birini genelevden çıkarırmıştı Nurettin Bey. Herkes bilirdi bu gerçeği, ama, bilmez görünürdü. «Neme lâzım...»

Yarım saat sonra döndü Kâhya:

«— Bekliyoruz...»

Nurettin Bey, avludaki koltuğuna geçip oturdu. Kâhya ile Kâtip de yambaşımdaydılar.

«— Millet» dedi, «bugün sizi şu husus için topladım. Tabii, gene size ait bir mesele için... Zaten hep sizin için çalışıyoruz. Bütün derdim, sizlerin bu çiftlikte rahat etmeniz. Bu çiftlik benim değil, sizindir. Dünyanın malı, dünyada kalır. Ne yaparsanız, kendiniz için yaparsınız. Dışardan bakanlar, ulen, bu çiftlikte yaşayanlar da amma insan evlâtlarını, demeliler. Amma zevk sahibi, zevk-i selim sahibi insanlarmış, demeliler.»

Bu kısa ve «millet» çe çok iyi bilinen nutuktan sonra kahvesinden bir hörtlett ve devam etti:

«— Efendim, mesele şudur: biliyorsunuz, benim bir eski araba var. Steysin dilyorlar adına... Beş yıldır, tepe tepe kullandık mereti... Tabii, hep sizin için, sizin işlerinizi tâkip için kullandık, kendimize değil! Meretin artık iler tutar yanı kalmadı. Geçen gün dediler ki, yahu, sen ne biçim ağasın? Koca bir çiftlik sahibi olasan da, altında küllüstür bir araba buluna, ayıp değil mi? Senin gibi ağanın altına ya bir Mercedes, ya da bir Kadillak vâciptir, dediler. Ağası pırl pırl olan çiftliğin, adamları da parlı olur, dediler. Hanî, ben de düşünmüyör degıldim bunu; fakat sizleri toplayıp da fikrinizi alacak vak-

tim olmadıydı.» Kahvesinden bir hört daha yaptı: «Nihayet, bir Mercedes almağa karar verdik ve de aldık. Aldık amma, bu meretler de pek pahalı. Bu şerait altında, masraflardan biraz kısıntı yapmamız vâcip oldu. Ücretlerinizden yirmibeşer lira tasarruf ettiğimiz takdirde, bu Mercedes'in sahibi oluyorsunuz. Dediğim gibi, araba benim değil, sizindir. Esbâbına gelince: bu araba, sizin işlerinizin ve ihtiyaçlarınızın tâkibinde kullanılacaktır. Böylece, işlerinizi daha bir hızla ve de çabucak tâkip etmek mümkün olacaktır. Ne dersiniz bakalım? Ağanızın bu kararından dolayı herhalde sevinmiş olmalısınız? Zaten başka türlü de olmaz. Çünkü, hep sizin için...»

Kimseden çıt çıkmadı. Nurettin Bey, Kâhyasına döndü:

«— Bir de sen sor bakalım, bir diyecekleri var mı?»

Kâhya,

«— Millet» diye seslendi, «bir diyeceğiniz var mı?»

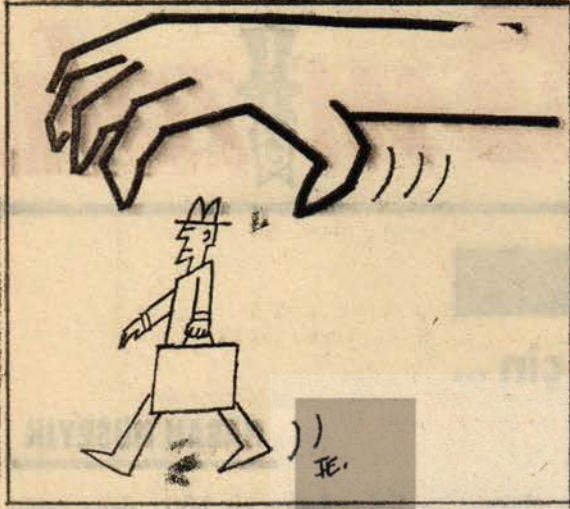
Herkes birbirine baktı.

«— Yokmuş...» dedi Kâhya. Sonra, «millet»e döndü yine: «Haydın bakalım, hayırlı, uğurlu olsun. Böyle ağa bulmuşsunuz, yiyip için dua edin, kefe-reler!...»

Nurettin Bey kalktı, «millet» dağıldı.

Beş gün sonra yine topladı «millet»i, Nurettin Bey;

«— Ey millet» dedi, «sizi niye topladım, biliyorsunuz? Söylesem, çok memnun kalacaksınız.» Nargilesinden bir-iki tokurdattı: «Hanî, şu arka taraf var ya... İncir ağaçlarının bulunduğu taraf... İşte oraya büyücek ve de çok gösterişli bir havuz yapmağa karar verdik. Baktım ki, akşamları herbiriniz bir köşede pinekliyorsunuz. Halbuki, işi biten, havuzun başına otursun, serinlesin, dinlensin istiyorun. Zamanla içine iki de kuğu kuşu koyduk mu, işte size cennetten bir köşe! Atın sandalyeleri kenarıma, günün yorgunluğunu çıkartın be yahu! Hakkımız değil mi yâni? Burası Nurettin Beyin çiftliği değil, sizin çiftliğiniz. Çok şükür, hakka hukuka riayet edenlerdeniz yâni. Dünyanın malı, dünyada kalır. Dünyanın nimetlerinden ne diye faydalanmıyorsunuz?» Nargilesinden bir-iki tokurdattı: «Ve lâkin, tabii ki, bu sebeple masrafımız biraz artıyor. Ücretlerinizi onbeş gün geç aldınız mı, bu tasarruf sayesinde güzel bir havuza kavuşacaksınız. Anladınız mı şimdi, niye topladım sizi buraya? Bilyordum canım, memnun kalacağımızı bilyordum. Zaten, hep sizin için, evlâdım... Başka ağalar, hiçbir zaman sizlere danışmak

üzumunu duymazlar. Fakat ben, demokrasiye yürekten inandığım için, sizlere danışmadan hiçbir şey yapmam.» Kâhyasına döndü: «Yarın çimento gelecek. Ustalara sen haber sal.»

Nargileyi bırakıp kalktı. «Millet» dağıldı.

Bir ay içinde yapıp çatıldı havuz. Yanı yöresi çitlerle, çiçeklerle donatıldı. Bir de fiyakalı kameriye oturtuldu yanbaşına. Tavus kuyruğu gibi sular fişkırmaya başladı. Suların fişkırmaya başlamasıyla birlikte, Nurettin Beyin rakı sofrası havuzun başına, kameriyeye taşındı. Nurettin Bey bulunmadığı saatlerde de, karısı veya metresleri, onların çevresi doluyordu havuzun başına.

Bir sabah yine topladı «millet»i, Nurettin Bey:

«— Ey millet» dedi, «size gene bir müjdeli haberim var!»

Herkesin kaşı çatıldı. Kıpır kıpır beklemeğe koyuldular. Nurettin Bey, bir süre, gülümsüyerek baktı herkesin yüzüne; sonra,

«— Siz hiç, Afgan tazısı gördünüz mü?» diye başladı. «Görmediniz, değil mi? Vallahi billahi ben de yeni göreceğim. O da, tabii, sizin sayenizde! Çünkü, sayenizde, çiftliğe bir çift Afgan tazısı geliyor. Yaaa, evet evet... Sayenizde, iki de Afgan tazısı görecek bu çiftlik... Çok cins, eşi menendi bulunmaz hayvanlanmış, canım! Salıvereceksiniz çiftliğe, silün gibi dolaşır duracaklar. İçinizde av meraklısı olan varsa... Var mı? Yok mu? Niye yok, ulan? Her neyse... Av meraklısı olanlar, tazıları alıp ava çıkacaklar. Şu karşiki tepenin ardında her cins av hayvanı bulunuyor. Hem canım, ava gidilirse bile, tazı tazıdır. Hele de Afgan tazısı! Yalnız, meretler pek pahalı. Çiftliğiniz güzelleşsin diye mecbur kaldık buna. Yoksa benim neyime? Sadece ve sadece, sizleri düşünerek peki dedim bu işe... Bu itibarla, gelecek ayki ücretlerinizden... Yok canım, fazla birşey değil... Gelecek aydan itibaren onar liracık bir tasarruf yaptık mı, tamam! Birşey söylemek isteyen var mı? Yok mu?» Gevrek gevrek güldü: «Hoşunuza gitti, değil mi? Ulan, kefereler, sayenizde bir de Afgan tazısı göreceğiz. Yahu, ne bahtiyar ağayım ben!»

Gülerek kalktı yerinden.

Bir ay sonra yine topladı «millet»i:

«— Çok önemli bir fikrim var, arkadaşlar» dedi. «Kaç gündür, bir dirhem uyku girmedim gözüme. Belki de görmüşsünüzdür, hep şuralarda dolaştım durdum. Neye dolaştım, biliyor musunuz? Sizleri

düşündüğüm için!.. Zaten benim gecem gündüzüm, hep sizleri düşünmekle geçiyor. Benim, kendime ait bir tek saatim yoktur, arkadaşlar!» Ayağa kalktı, parmağıyla bir yeri gösterdi: «Şu kısmı görüyor musunuz? İşte orasını ser yapmağa karar verdim. Tabii, sizlere danıştıktan sonra karar verdim buna. İçinizde, ser göreniniz var mı? Yok mu len? Hiç mi yok? Allah belânızı versin! Şu dünyada, ser görmeden yaşamışsınız, ser görmeden ölüp gideceksiniz, kefereler! Ser demek, kışın ortasında, kar yağarken, camlı odada taze domates, salatalık, biber, çilek yetiştirmek demektir. Anladınız mı?»

Sözü Kâhya aldı:

«— O kısmı kâmilen camlatacağız. Bol güneş girecek camlardan, Fakat içeriye de sobalar kuracağız. Dereceyi asacağız. Ağustos-Temmuz sıcak olacak camın altında. Domates, salatalık, biber diyeceğiz ve...»

Elini kaldırdı Nurettin Bey:

«— Ve sizler, lâpa lâpa kar yağarken, sofranızda taze domates, taze biber, taze salatalık yiyeceksiniz... Şimdi anladınız mı, ağamızın ne adam olduğunu? Ulan, benim ömrüm, hep sizleri düşünmekle geçti be! Sizler tatlı tatlı uyurken, ağamız hep sizleri düşünüyor be! Nasıl etsem de, şu millete faydalı olsun diye düşünüyorum. Sizin emsalinizin Ağustos'ta yiyemediği domatesi, salatalığı ben size karakışın sırtında yedireceğim be! Fakat, takdir edersiniz ki, tuzluya patlıyor bu iş. Bu sebepten, ücretlerinizden onbeşer liracık tasarruf etmek zorundayım. Bunu size danışmak için toplandık buraya. Çok sevindiniz, değil mi?» Kalktı: «Taze taze domates ulan, taze taze salatalık... Kim sevinmez!»

Bahar gelmişti. Nurettin Bey topladı «millet»i:

«— Arkadaşlar» dedi, «çok kötü bir kış geçirdik. Havaların lodos gitmesi yüzünden, konağın bacaları iyi çekmedi. Bu sebepten, konağı restore ettirip, kalorifere çevirtmeğe karar verdik. Maksadım, sizlerin rahat etmenizdir. Dışarda kar veya fırtına varken, koltuklarımızı salonun ortasına çekip oturamamız istedik. Soba devri geçmiş arkadaşlar! İsteyen, şöminesini de yakabilir tabii. Orası bir zevk işi. Bu meyanda, konağın etrafındaki şu ağaçları da değiştirmeye karar vermiş bulunuyoruz. Ben eminim ki, gözünüzün manzarasını bozuyor bu ağaçlar. O sebepten, Avusturalya'dan getirtilen fidanlardan diktireceğim konağın etrafına. Gerçi bu fidanlar pek pahalı amma, manzara bakımından fevkalâde! Tabii, bütün bunlara, sizin rahat etmeniz, medeni bir hayat yaşamamız için katlanıyorum. Bu meyanda, büyük bir yatırım altına girmiş olacağız. Öyle sanyorum ki, yarın başlasak bu işe, sonbahara bitiririz. Takdir edersiniz ki, bu büyük yatırım...»

Nurettin Bey, sözünü bitiremedi; çünkü erkek hizmetçi burnunun üstüne düşmüştü, herkes onun başına toplandı. Baktılar ki, kan kusmuş, Onu öyle gören gece bekçisi, önce sapsarı geçti, sonra sırtüstü uzandı. Bu kez onun başına üşüştüler. Adam, ölü gibi yatıyordu. Bahçıvan,

«— Allah kahretsin» diye elini yanına vurdu. «Açlıktan, açlıktan! Kara su geldi ağzına, görmüyor musunuz? Kırksekiz saattir ağzına lokma komadı bu garip!»

Kâhya, kaşlarını çatmış, sert sert dolaşıyordu ortalarda:

«— Eşekler, hayvanlar, terbiyesizler! Son zamanlarda kötü kötü huylar edindiniz. Ağayı protestolu eimek istiyorsunuz? Ulan, böyle bir ağa bulunmuşsunuz da... Gözüniize dizinize dursun, onun size ettiği iyilikler! Tuuu!»

LÂLE DEVRI

Mister Balyoz

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Mahkemesi'ne Türkiye delegesi olarak aday gösterilen Nihat Erim'in adaylığına, Konsey üyesi ülkelerin temsilcileri itiraz ettiler. Bunun üzerine TOPLUM - Mizah, bir muhabirini, apartopar Avrupa Konseyi'ne yolladı. İtirazcı kişilerle muhabirimiz arasında şu konuşma geçti:

— Bizim Nihat Beye niçin itiraz ettiniz yahu?
— Hangi Nihat Beye?
— Nihat Erim'e..
— Hangi Nihat Erim'e?
— Hoppalaaal Profesör Nihat Erim!
— Hangi profesör?
— Canım, Türkiye delege aday Prof. Nihat Erim var ya...

Temsilciler bir süre fısıldaştılar aralarında. İçlerinden biri, korkmuş gözlerini muhabirimize dikti:

— Mister Balyoz?
— Yes, yes...

Hepsi birden ellerini kaldırdılar:

— No, nol Mister Balyoz nol Demokrasi var, balyoz yok! Balyoz var, demokrasi yok!

Çok iyi Türkçe bilen bir temsilci, TOPLUM - mizah muhabirinin kulağına fısıldı:

— Burası demokratik konsey, kardeşim, dedi; demirci dükkânı değil!

Bunun üzerine Nihat Erim, adaylıktan vazgeçti.

Karışık

Yüksek Hâkimler Kurulu Başkanı Selman Yörük, «Keban yolsuzluğunda ortaya sürülen iddialara bazı hâkimlerin de adları karışmış olduğu için, meseleye Yüksek Hâkimler Kurulu el koydu» diyor.

TOPLUM - mizah'ın tefrikası olup, ayrıca para ile satılmaz ve pay kuponu yoktur.

Lâle devrinde sünnet(3)

(Geçen sayıdan devam)

Adet ve an'aneyeye göre, sünnet düğününün ilk günü, ziyafetten sonra, başta Sadrazam olmak üzere, devlet ricali ve erkânı, Üçüncü Ahmed ile şehzâdelerine düğün hediyelerini sundular. İbrahim Paşa, Padışaha: Sivama elmas kaplı bir kuşak, elmas ve yakutla murassa bir çaprast, bir mücevherli çini kâse, bir mücevherli billür sürâhi, Hind işi aynalı musanna bir cevahir çekmecesini, mineli ve on üç gözlü bir piştahta, üç yüz miskal kadar bir şişe itrişahi, iki yüz miskalden fazla amber, bir altın çekmece saati, yeşil çuhaya kaplı bir tilki kürk, iki tahta samur postu, bir tahta vaşak, iki tahta kakum, elvan çuhalara kaplı kürkler, her biri beşer donluk ikişer bohça İran ve İstanbul dibası, her biri beşer donluk ikişer bohça ağır telli ve sade nevezuhur hattâi, on donluk taraklı atlas, sarma ve bağa kundaklı, kaplama çifte bilezikli dört adet Hacı Mustafa, Molla Mehmet ve Niğbolulu Ahmet işi şişhane tüfek ve daha bir nice nefis eşya verdi. Büyük şehzâdeye de; murassa ciltli İmam Hafız Mehmet hattı ile bir Kur'an, Şeyh hattı ile nefis bir risale, gayet güzel bir Kitab-ı Hidaye, içinde Bihzad tarzında minyatürleri bulunan ve müzehheb bir «Yusuf ve Züleyha», siyah abanoz üzerine elmas ve yakutla murassa bir hançer ve daha bazı hediyeler takdim etti. İbrahim Paşa diğer üç şehzâdeye de buna benzer hediyeler verdiği gibi diğer vezirler ve devlet erkânı da Padışaha ve oğullarına kıymetli ve nâdide hediyeler verdiler.

(Gerisi gelecek sayıda)

Ah, Sayın Yörük; Keban işi hepten karışık!

Önce, Keban barajının proje ihalesi karışık. Sonra, gerçekçi rapor veren mühendislerin, jeologların işleri karışık. Sonra, arazilerin elden ele geçmesi karışık. Sonra, tapulama işlemleri karışık. Sonra, istimalak işleri karışık. Sonra,

avukatların bu işe karışmaları karışık. Sonra...

Yâni, bu işler iyice karışık, Sayın Selman Yörük!

İlan

Beyin göçümün önlenmesi için beyin fiyatlarının artması gereklidir.

LOKANTACILAR

Yâni, çıkarız..

Şair Nedim'e sordular birgün:

«— Bu Demirel'le bu Feyzioğlu ne isterler bu Anayasa'dan?»

Nedim, uzun uzun baktı karşıdakilerin yüzüne.

«— Beni provoke etmeyin monşer, dedi. Ben çıkmam politikadan!»

Sonra dayanamadı:

«— Murâdın anlarız ol gamzenin iz'ânımız vardır, Belî söz bilmeyiz ammâ biraz irfânımız vardır!» diye ekledi.

Kande giden!

1969'da:

— Anayasamız der ki...

1970'de:

— Anayasa diyor ki...

1971'de:

— Anayasamızın verdiği hak..

1972'de:

— Anayasamız..

1973'de:

— Anayasamızın..

Berner Şov'un bir piyesi veya fıkrası var, şöyle olacak:

Birinci Perde:

Kadın (Erkeğe): Seni seviyorum!

İkinci Perde:

Kadın (Erkeğe): Seni seviyorum!

Üçüncü Perde:

Kadın (Erkeğe): Seni seviyorum!

(Not: Kadın hep aynı kârdindir, fakat üç perdede de erkekler değişiktir.)

Açıkgözler ülkesi

Türkiye'de, körlerin ancak yüzde 2'si çalışabiliyor.

Peki ama, kör olmayanların yüzde kaç çalışabiliyor, iş bulabiliyor?

Bizde sadece «açıkgözler» faaliyette, beyim!

Paris'te buluşalım

Kenedi, Conson ve Nikson yönetimindeki ABD, Vietnam'a 7 milyon ton bomba salladı. Bu bombalardan bir bölüğü Amerikalı paralı askerlerin tepesine, bir bölüğü de Kao Ki'nin, Van Tiyö'nün askerlerinin tepesine düştü.

Sonunda, Vietnam'da bomba atacak yer kalmadığı için, Paris'te barış görüşmeleri başladı ve sonuçlandı.

Vietnamlılar diyorlarmış ki: «Yankiler, patates tarlasına girmiş yaban domuzu gibi, altını üstüne getirdiler Vietnam toprağının. Bize de, bu toprakları güzel güzel ekip sulamak düşüyor. Bu yıl ürün bol olacak

Vietnam'da!»

TOPLUM mizah'ın istihbaratına göre, ABD uçakları, şimdi, bombalayacak başka topraklar arıyorlarmış. Nikson'a demişler ki: «Bizim, boş oturmaktan canımız sıkılır. Bize bir yer göster ki bombalayalım». Nikson da, bombalamaya alışmış bu heriflerin, yanlışlıkla Nev York'u veya Pentagon'u bombalamalarını önlemek için, şu günlerde sıkı sıkı düşünüyormuş. Yakında nerenin bombalanacağı belli olacaktı.

Dalga geçener

«Allah Selâmet Versin Partisi» Başkanı Süleyman Arif Emre, partisinin kongresinde konuştu:

«— Milletimizin bünye-

.....

ART BUCHWALD

Bizim kuşak, «köşebaşı sineması»ndan mezundur. Yani ilk, orta ve lise öğrenimini sinemalarda yapmıştır. Kitabın, öğretmenin, gazetenin etkisi de vardır ama, örneğin televizyonun etkisi hiç yoktur. Bizim çocuklarımız da «televizyon»dan diplomalı çıkacaklar.

Neyse, lafı uzatmayalım; biz, bu köşebaşı sinemasında tarihi, coğrafyayı iyi belledik. Örneğin John Wayne'in, gelmiş geçmiş en büyük asker olduğunu, İkinci Dünya Savaşını birbaşına kazandığını bize hep beyazperde öğretti.

Wayne, yüzbaşısıydı o yıllarda. Ardına taktığı yirmi kadar iri yapılı, sarışın, alâbros saçlı erle Almanya'nın milyonluk ordularını perişan eder, Hitler'in adamlarını tâ Berlin'e kadar kovalardı. Biz de, ağızımızdan salyalar akarak, bu kahramanlıkları izler, avuçlarımız patlayıncaya değin alkışlar, alkışlardık. Düşünebiliyor musunuz, Rhine'in ünlü ormanlarında, miğferine çalı çırpı takarak yüz binlik dört alayı kuşatan John Wayne, elindeki hafif makineliyle başlıyor Hans'ı tarama ya!.. Ölenler, «Heil Hitler!»i yarım kesip, kan revan içinde, iki seksen yere uzananlar... Sonra davullar çalıyor, borazanlar ötüyor ve koca göbekli bir senatör, John Wayne'in boynuna kırmızı-beyaz-mavi kurdelalı madalyayı asıyor.. «Ulan» derdik, birbirimizin kaburgalarını dirseklerimizle yoklayarak, «şu John Wayne olmasaymış, biz İkinci Dünya Savaşını nahhh kazanır mıştık!»

Hani, Almanların enayiliğine de doyum olmuyordu. Herifler, nasıl olmuş da, kocaman ülkeleri, kâğıt tan evlermiş gibi birbiri ardına yıkıvermişler. Hayret, hayret!

Aradan yıllar geçti, bizim hanım tutturdu, illâ da Almanya'ya gidelim, Avrupa'yı görelim, kültürümüz,

sinden doğmayan bu siyasi dalgalanmaları bizler gelip geçici addediyoruz. Yakında iktidar bizimdir!»

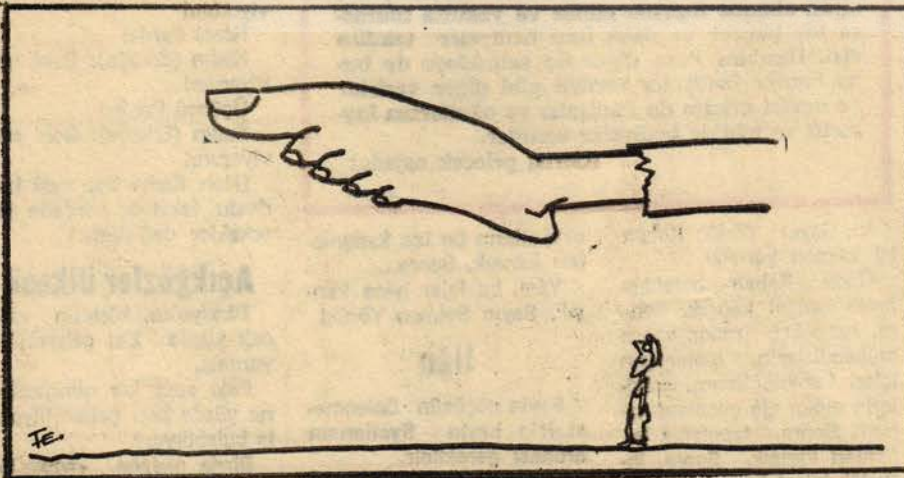
Kuralı üç ay olmadan 42 ilde örgütünü tamamlayan bir partinin başkanı elbette ki böyle konuşacak. Belli ki adam, resmen dalga geçiyor!

«Allah Selâmet Versin Partisi» ne zaman düştü ki iktidardan?

Al atını..

Konya'nın Hadim herhalde «Hâdim» olacak; çünkü «Hadim»in anlamı hiç de hoş değil- ilçesine bağlı Taşkent bucağı PTT müdürü, PTT'nin kasasındaki 35 bin lirayı ceplemiş, kasanın anahtarını da Antalya'dan PTT'ye postalamış.

Vallahtı güzell
Yâni, İktidarı teslim etmiş!

Dört beş altı... Japonya battı yedi sekiz dokuz... Alman domuz

dünya görüşümüz artsın. Peki, dedik. Evin reisi buyu racak, biz de hayır diyeceğiz, haddimize mil Uzatmaya lım, indik Frankfurt'a. John'ın tekbaşına silip süpürdüğü ülkenin bu kocaman havaalanını görünce şöyle bir irkildim. Dedim : «yahu bu adamlar böyle enayiseler nasıl oldu da bu güzelli havaalanını yaptılar?». Der ken, kente indik. Sağa baktım, sola baktım. Ohooo dört başı bayındır, gökdelenlerin bulutları deldiği bir kent!.. Yahu, bu adamlar, 1945'in sonunda mağaralar da falan yaşıyorlardı bel!

Uzun etmiyelim, Almanya'yı baştan aşağı gezip dolaştık. Güzel kentlerini, gün geçtikçe daha da gelişen korkunç sanayilni gördük, ülke halkını refaha kavuşturmak için harcanan çabayı izledik. Ve dedik ki : bu Almanya denilen ülke, bizim Amerika'yı bile geçmiş!..

Gene o delikanlılık yıllarında, Almanya'nın paylaşılmasından sonra, Japonya'ya yönelmişti bizim ordu, John Wayne'in komutasında. Wayne, deniz piyadelerinde binbaşı olmuş, Wake Adası, Okinawa, Iwo Jima derken, Tokyo'ya birkaç ton bomba bile atmıştı. Adalarda verdiği savaşlar gene, Japonların beceriksiz, ebleh, kısa boylu, kısa akıllı yaratıklar olduğunu tanıtlıyordu. İri yarı, sıırım yapılı binbaşı, elinde tüfeği, belinde bombası, dişlerinin arasında kalması, Japonları çil yavrusu gibi dağıttırdı. Tabii biz de, en ön sıradan, tarihin bu akışını izler, alkışlar dururduk. Sonunda Japonya teslim oldu ve hepimiz, John Wayne'in generalliğe terfi edişini heyecanla izledik...

Aradan yıllar geçti; hanımın ısrarlarına dayanmayıp yollandık Japonya'ya. Gördük göreceğimizi, izledik izleyeceğimizi ve... Ve dedik ki: yahu, bu ülke de bizim Amerika'yı yaya bırakmış. Ne biçim iştir bul

Hippilerin Tanrıya olan güvenleri nasıl yitmişse, bizim de John Wayne'e olan güvenimiz öylesine sarılmıştı.

Son iki yıldır Paris'te oturuyoruz ailecek. Bu kez de hanımın «Amerika'ya dönelim. Yurdumu özledim...» teraneleri, bizi Pan-Amerikan'a bindirip, Los Angeles'e götürdü. Bilirsiniz, Los Angeles'in bir mahallesi de Hollywood'tur. Eh, biz de büyük yazar olmuştuk, Hollywood'un herkese kapalı olan kapıları bize açılacaktı. Taktık hanımı kolumuza, gittik Universal Stüdyolarına. Eskiden tanıdığım Kohen diye bir arkadaş, set amiri olmuş, koca stüdyonun. Bizi aldı, gezdirdi. Arkadaki platoların birinde savaş filmi çekiliyormuş. Gittik.

«Yürüyün aslanlar!.. Sağ bırakmayın!..»

Kuzey Vietnam savaşıyla ilgili bir filmde bu. Baş oyuncu da, General John Wayne. Gene elinde tüfek, gene belinde bomba... Plâstik çalıların üzerinden atıyor, onu bunu süngülüyor, tepeye bayrak dikiyordu. Kuzeyliler de ebleh mi ebleh, salak mı salak... Wayne'in gölgesini görünce, başlıyorlar kaçmaya!..

Bir süre bu filmi izledikten sonra, Kohen'den izin isteyip stüdyodan ayrıldım. Hiç konuşmuyordum, otel dönerken. Hanım, huylanmış olacak ki sordu, sesizliğimin nedenini. Yoruldum, falan, diyerek geçiştirdim. Aslında, bayağı kaygılanmıştım. Neden mi?

Almanlara ebleh dedik; herifler, tavşan ile kaplumbağa örneği, bizl yaya bıraktılar. Japonları alay konusu ettik; adamlarla eğlendik; onlar da mâşallah, çoktan geçip gittiler bizi. Şimdi sıra, Kuzey Vietnam'da!.. Onlarla da gırgırımızı geçiyoruz. Yarın, öbürgün, bakacağız Hanoi, Washington'a duman attırıyor!..

ON ONBİR ONİKİ... KUZAY VIETNAM TİLKİ...

Bir berber..

Osmanlı Bankası, Yapı ve Kredi Bankası ile birleşiyor.

CP, MGP ile birleşti-birleşecek.

Alpaslan Türkiye, 1973'de iktidara geldi - gelecek.

Reform tasarıları bitti-bitecek.

Bir berber bir berbere bre berber...

Bir kasap bir kasaba bre kasap..

Bir tefecî bir tefeciye bre tefecî tef çalıp...

Bu hastanın doktoru..

MHP Başkanı Alpaslan

Türkes, «anarşinin sebebi, fikrî ve inanç boşluğudur» diyor.

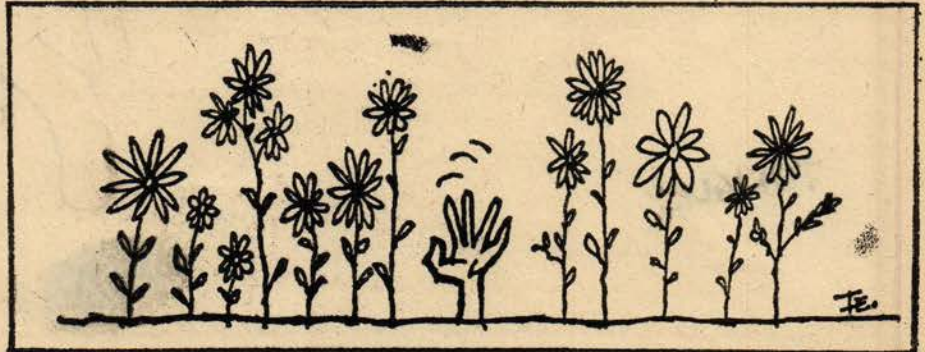
Altı aydır et yüzü görmemiş hastanın biri, hasta ziyaretine gitmiş:

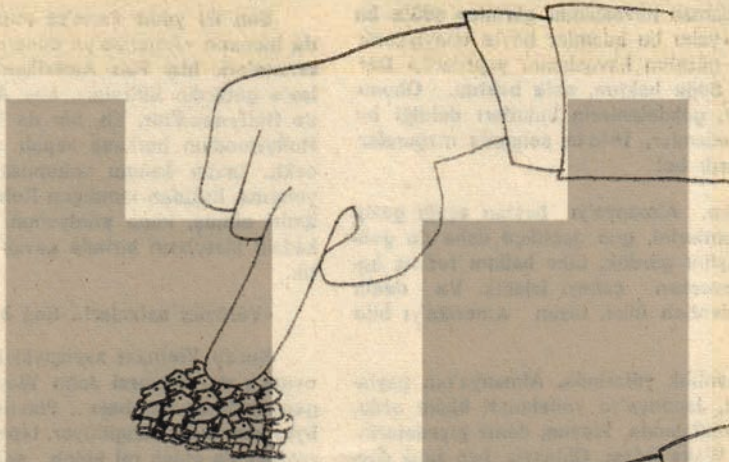
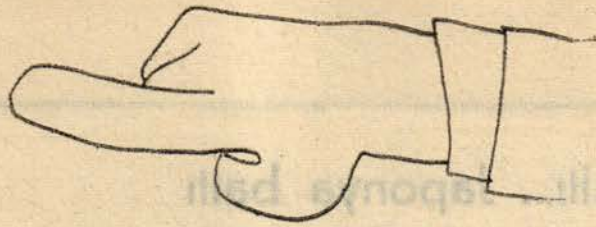
— Ah kardeş, demiş, et yemelisin, süt yemelisin, tatlı yemelisin. Çok çok yemelisin!

Hasta, bakmış bakmış da yüzüne,

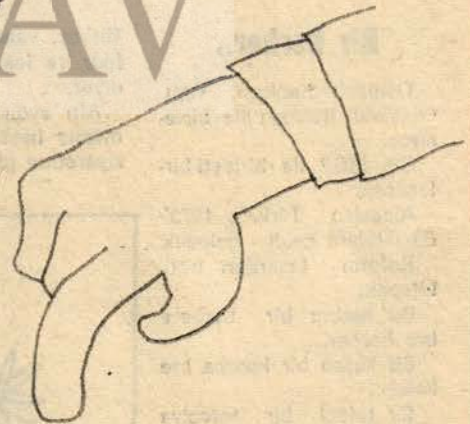
— Sende bunlardan var mı? demiş. Sen bunları yiyor musun?

— Yoo, yemiyorum... Ama, öyle diyorlar...

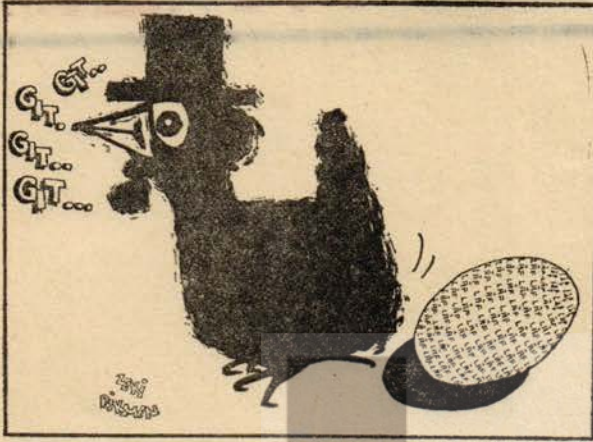

TÜSTAV

TONGUC

Jan. George Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831)'den geliyor. Hegel, salt'ın kolaylıkla anlaşılabilirliği, kanısındaki. Salt (Mutlak), doğa ve tin (Tabiat ve ruh) ikilinin birliği, içindedir. Oysa, bu ikilinin birleşimi de de- birini kovalayan biçimlerdir. Salt, bu içindedir ki, hiç bir şeyin ne üstünde, ne altında, de arkasında olarak düşünülmemelidir. Salt, tırtdır ki insan aklını aşamaz, çünkü bu Hegel bu düşüncesiyle Spinoza'yı bile or. Çünkü Spinoza da Salt'ın (Tanrı'nın) am bir düşüncesi bu olduğunu söylüyor- r ileri gidemiyor, onun ayrıca sonsuz ni- kunu eklemek zorunda kalıyordu. He- onu bir çırpıda kesip atmaktane Kant'ın dediği gibi gi- dediği gibi Hegel'in ken- gibi karşıtların birliğidir, ve bütün bunları aşama- sürekli oluş. Hegel'in tinli Hegel'e göre diyalektik, Varlık, karşıtları uzlaştırarak Ayı gerektirir. İşte bu uzlaşma- 'aşmalarla gide gide varlığın 'işimseye gerçek özgürlüğü' lde Hegel'e göre er- 'madır, bir bire- 'ia her er- 'r. Ama 'dem, bir erdemsizlikle karşılaşmayı göre 'dem, bu erdemsizlik, o erdemi daha gelişmiş yere 'götürecektir. Bu diyalektik de bizi varlığın bilincine gö- türeceğine göre, Hegel'in erdem anlayışı bu sızdan sık- lanmamış olmakla, beraber zorunlu olarak şu sonuca va-

KÜÇÜK REFORM SÖZLÜĞÜ

iki yıldanberi gerek «Beyin Hükümeti» gerekse «Reform Hükümeti» döneminde «REFORM» sözcüğü ile ilgili sayısız konuşma dinleyen, sayfalarca yazı okuyan kamuoyunda bu sözcüğün anlamı ile ilgili bazı kaygılar doğduğunu, çelişik demeç ve yazılar dolayısıyla sözcük anlamının bir ölçüde bulanıklaştığını sanıyoruz. I. Erim Hükümetinin istifasıyla «Beyin» sorunu bütünüyle ortadan kalktı. Ama «Reform Hükümeti» halen başımızda bulunduğu reform konusu hep yürürlükte. İlerdeki günlerde daha bir süre halkımız «reform» ile uğraşmak zorunda kalacağından bu sözcüğün türevleri, aynı kökten ya da benzer köklerden türeyen kelimeler konusunda bir çalışma yapmayı yararlı bulduk. Gerek okurların, gerekse «reform»la uğraşan uzmanların bu küçük çalışmamızdan yararlanacaklarını umuyoruz. Alçakgönüllü bir başlangıçtır bu sözlük. Yanlışlarımızı bize bildirenlere müteşekkir kalacağımızı ve sözlüğü hemen «reform»a uğratarak durumu kurtaracağımızı şimdiden bildirmek isteriz. Nice reformlarla..

Hüseyin Baş Onat Kutlar

ANAFORM — Anayasa'nın uzun süre karıştırılması ile elde edilen özel ve çok karlı bir reform türü.

AFORMAL — Anormal insanların yaptığı reform.

AREFORMAL — Anormal reform.

AEROFORM — Havada giden reform.

CIAFORM — Kurtuluş savaşı veren ülkeleri kurtarmak için düzenlenen, Pentagon tipi reform.

CALIREFORMIA — Kovboylar Batı Amerika'yı vahşilerden kurtardıktan sonra kurulan ve sık sık reform yapıldığı için sonunda adı da reform'a uğrayan kıyı kentli.

DEFORM — Bir yasayla yapılan reform'u başka bir yasayla bozma işlemine verilen ad.

DEBREFORM — Ünlü reformistlerden Debreli Hasan'ın ortaya attığı reform nazariyesi.

EL REFORMÜL-Ü FORM — Ünlü Arap bilginlerinden Seyh Feridüddin-i Me'l'un'un ortaya attığı Arap usulü reform.

EKSTRAFORM — Yamalı bohça biçimindeki reformların tutturulmasında kullanılan bir şerit.

FAREFORM — Farelerin Hicri 1390'da gerçekleştirdikleri ve adına «büyük fareye büyük peynir, küçük fareye küçük peynir» reform'u dedikleri tarihsel olay.

HALDUN REFORMEN — Ünlü bir sanatçımızın reformlardan sonra alacağı ad.

HABİREFORM — Sürekli, kesintisiz reform. (Bk. Fr. Reforme Permanente)

(Devamı Gelecek Sayıda)

TOPLUM

Mizah

«O ağacın altında!»